Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Контрольный экземпляр

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 9 АВГУСТ, 1983 ШУ. ◆ № 95 (6817). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-е

КПСС ЦК, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-е ДИЙЦАД КЪАХЬЕГАМА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДИСЦИПЛИНА ТОАЯРА БОЛХ ЧIОАГIБАРА ДОШ, ХIЬАТА ДОАГГIАШ ДОЛА СОЦАМАШ ТIА А ИНЦАД

«Къахьегама социалистически дисциплина тоаяра болх чIоагIбара хьанъехьарча» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам тIа белгалдоаккхх, къахьегама социалистически дисциплина ма могга тояр экономически социальни дегIаахара планаш, халкъа боахама эффективность лакхъяра, вахара социалистически хьисапа ларлаш дIахо чIоагIъяра, наьха къахьегама а политически а хьинар айдара, демократи эргIайоаккхаш тоаяра лоархIамегIа дола хIама да.

Парте XXVI съезда, КПСС ЦК Пленумий решенешца хьалхле а лелаеш, партийни, советски, боахама органаша, министерствашца а ведомствашца а, профсоюзни а комсомольски а организацеша белггала болх бу къахьегама дисциплина чIоагIъяра, халкъа боахаме балхара дIабуалаш нах хувцалулга кIезигдара. Советски наках дукха а дуккагIбараша хьаьнала а дог-цIена а къахьег, производстве, транспорта тIа, наха гIулакх деча йоаггIаш йола порядок оттайр лоаш ба, хIьата цо тIо ду къахьегама оасарле лакхъяра, продукци дикагIа хилийтара. Дика толамаш доах де лер хIачов тIаберзаба из болх хIара дийнахьа беча а цуйна къахьегамхой юкъеозача а.

Къахьегама дисциплина чIоагIъеча хIанзарча хьалашка къахьегама коллективай, къахьегамхой шоай лоархIам лакхлу. Къахьегама коллективаех тIаийцача СССР Законо керда торонаш лу хIара къахьегамхочун балха хьинаре влияни яра, хьалхалаттараш белгалбахара дисциплине телхаерацца къовсам лоаттабара.

Промышленносте, гIишлошъеча, юрта боахаме, транспорта тIа, производствени доацача доакъошка балха ха хIанз а дукха йовш хиларах, къахьегама ресурсаех боагтIача тайпара пайда ца эцаш хиларах, нах балхара дIабувлаш хувцалулга хайра кIезиглуш ца хиларах цун лоархIам кхы а лакхлу. Цхьаболча болхлоша, колхозоша, гIулакхерча наха беррига из тIабахийта къахьегаш коллектив хьашташ сий деш леладац, прогулаш ю, балха тIехьабувл, корта бозабу малараш мел, цхьаккха бахьан а доацаш цхьан предприятера кхычахьа ух. Лодыраш, прогульщикаш, летунаш цхьайолча хана хIамаина шек хила безаш хилаш, алапега а кхыдолча аьттонашка а диллача хьаьнало къахьегача наха нийса латт уж. Цу тайпарча хIамашца къовсам лоаттабеча хана хайра пайда эцац общественни мнение нийзах, советски законех, дисциплинарни воздействи яра гIулакхех. Цу даьнъе хIанз а кхоачам хиллал бац болхлой собраней, новкъостий судий лоархIам. Къахьегама дисциплина лоаттама IаткЪ болхлойи гIулакхера нахи балха тIера а боахаш тайп-тайпара общественни мероприятеш чакхноахилга.

Цхьайолча предприятешка, гIишлонашка, колхозашка а совхозашка а боахама кулгалхоша лакха оасарле йолаш лерттIа болх бара эшаш дола организационни а экономически а хьалаш вIаштIехьдахац министерствашеи ведомствашеи. Планировани, материально - технически IалашIо еча, производство вIаштIехьйоаккхача кхоачамбоацараш хиларо балха ха йовю, штурмовщина ми хулийт, ха чакхъьннчул тIехьагIа болх бе безача оттаву, планови заданеш а декхараш а кхоачаш ца деш дусийт, дисциплинана IотIъам бу хIьата бухсоцача кхьчача, — къахьегама оасарле лакхъяра IотIъам бу.

Министерствай, ведомствай, доал дара кхыча подразделеней, Iилман, проектни, конструкторски учреждеией аппарата цхьаболча болхлоша дисциплина хилара, болх лерттIа вIаштIехьбаккхара, балха ханах бизза пайда эцара даьнъе масал ца гойташ моттигаш хул.

Цхьабола боахама кулгалхой, партийни а профсоюзни а организацеш къахьегама дисциплина лохача боараме хиларца дIаIемай, шоех тийша мел дар дац производстве порядок оттаяра.

Цу дерригие а хьагойт халкъа боахаме пайда эцанза йола торонаш йоккхий йолга. Уж общества гIулакх де дIдоттаяр — лоархIамегIдола боахама а социально - политически а декхар.

Вай партей пачхахьалкхенои керттера де лерхIар а цар беррига балха керттера маIан а хила а хиннад, долаш а да къахьегама сега йолча гIойленна йоахо яр. Советски наьха вахара боарам лакхбара парте оттадаь декхараш кхоачашдеча дард я цар хьаьнала къахьегилга, цIенхаштта порядок а организованность а хилар.

Халкъа боахама дерригача доакъошка моллагIча тайпара телхаль а партийни, пачхахьалкхен, къахьегама дисциплина телхаярца цIенхаштта къовсам лоаттабарах, цу даькъе беш бола массово-политически, кхетам балара болх чIоагIбарах йола КПСС ЦК ноябрьски а (1982 ш.) июньски а (1983 ш.) Пленумий указанеш советски халкъо шерра хьаллаьцай. Прогулаш ярах, балха тIехьадисарах, кхыча бесса дисциплина телхаярах хьалхара бехктокхам айбелга йо вIаштIехьдоаннхача, къахьегама а быта а хьалаш тоаделга Iалаш ца деча гIулакхаш тIарча нахагара доагIар цIенхаштта гIа хьадехилга дIадех къахьегамхоша.

ТIаийцача соцам тIа КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о союзни республикай компартей ЦК-аш, парте крайкомаш, обкомаш, горкомаш, райкомаш, СССР министерстваш а ведомстваш а, союзни автономни республикай Министрий Советаш, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомаш, боахама кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла яьд къахьегама оасарле сихха лакхъелга Iалашдар духьа предприятешка, колхозашка а совхозашка а, организацешка а учрежденешка а къахьегама дисциплина ма могга чIоагIъяра, организованность а порядок а хилитара тIаберзабаь бу болх лерраIа бе.

Цу дерригие а хьагойт берригача къахьегамхоша шоай граждански декхар — Даьхенна долча гIулакха хьаьнала а дог-цIена а къахьегилга кIоаргга кхетадергдолча тайпара кхетам дулга. Цу лоархIамеча политически балхах лоацача ханара кампани а ца еш, хIара къахьегама коллективе доагIар чIоагIа дIадеха а бехктокхам кхетабу а хьал хьакхоала деза.

Хьинаре къахьегарах материальни моральни хьисапе хоаста а беш цунца цхьана цIенхаштта дIалха эза къахьегамеи производствени дисциплина телхаерацца чIоагIа къовсам ца лоаттабеш йола моттигаш, цу даькъе дикагIа пайда эца боагIа общественни воздействе гIулакхех, долаш долча законодательства нормаех. СССР Конституце оттадаь хьаьнала къахьегара декхар кхоачашде ца лар санна лоркIа деза къахьегама дисциплина телхаелга.

Къахьегама социалистически дисциплина — чура къахьегама распорядок цIенхаштта кхоачашъяр кхинна ца Iеш, цкъ болх сакхетаме творчески бар, из дика хулга Iалашдар. Балха ханах оасарегIча тайпара пайда эцар а да.

Соцам тIа СССР министерстваштея ведомстваштен, союзни а автономни а Министрий Советашта, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомашта могадаьд къахьегама дисциплина лоаттама а кадраш хувцалдара а хьалхара предприятей, организацей, учреждеией, цар подразделеней кулгалхой бехктокхам лакхбелга. Порядо а дисциплина а чIоагIъяра кадраш хувцалулга кIезигдара, йоаеча балха хана нийса учет делалра доагIар ца дарах балха бухсоцача керттерча хьоккамех я социалистически яхьа итогех а телача премеех боахалба боагIбоагIаш бола кулгалхой, дисциплинарни е законодательстве оттабаьча кхыча бехктокхаме увзалба уж.

Шийх тийшача балха участие йоаггIаш йола дисциплина кулгалхочоа Iалашъе ца магар шийга дIаденнача гIулакха тIа лелаве из ресгаргвац, яхилга да.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о лерхI кхетам балара а къахьегама социалистически дисциплина чIоагIъяра а балха тIа къахьегама коллективай лоархIам лакхбар, цара еннача бокъонех эффективнегIа пайда эцар. Духхьал къахьегама коллективе хьа а хул, чIоагI а лу социалистически общества къахьегамхо. ХIанзарча хьалашка къастта лоархIаме да производственни бригадашна къахьегама коллективни формаш дегIаккхувлар, ерригача коллектива санна хIара къахьегамхочун а творчески хьинари къахьегаме тIах вьппа хилари хьадара аьттув бола хьалаш хьахул цига.

Къахьегама дисциплина лоаттама дешаш а из чIоагIъяра де дезараш а, прогулаш, кхыйола нарушенеш яр массаза дувца деза къахьегама коллективаша, бригадай, участкай, фермий, цехий собранешка, нарушенеш яьраштa йоагIйоагIаш йола общественни воздействи яра, болх беш долча законодательствага хьежжа цу тайпара нах бехктокхаме увзара дешаш администрацена хьалхашка уттa а деш.

СССР министерстваш а ведомстваш а, союзни автономни республикай Министрий Советаш, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомаш, партийни а профсоюзни а комитеташ, боахама кулгалхой декхарийла ба къахьегама коллективаех долча СССР Законага хьежжа, къахьегама дисциплина чIоагIъелга Iалашдара полномочеш кхоачашъеча хилалза дардоаца хьалаш къахьегама коллективашна хилайта.

Соцам тIа белгалдоаккх тайп-тайпара собранеш, слеташ, семинараш, спортивни яхьаш, художественни самодеятельноста занятеш, туристически наькъаш делга вIаштIехьдаккхар цхьа бахьан доацаш балха хана нах тIера я боахаш де йиш йоацилга.

Долаш долча законодательствага хьежжа цу дешай хьакъехьа цIенхаштта порядок оттае декхарийла я союзни республикай компартей ЦК-аш, парте крайкомаш, обкомаш, горкомаш, райкомаш, союзни автономни республикай Министрий Советаш, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомаш, профсоюзни а комсомольски а организацеш, министерстваш а ведомстваш а, боахама кулгалхой.

Хьаьнала а даккха гIалат доацаш а болх беча къахьегама ветеранашта поощрени яра пенси бахача хана а ца луш, «Ветеран труда» яха медаль пенсиваха эша къахьегама стаж яьккхача е къоаналах пенси хьожадича телилга нийса лаьрхIад.

Газетий а журналий а редакцешта, СССР Госкомиздата, СССР Гостелерадиона, СССР Госкинона могадаьд къахьегама дисциплина чIоагIъяра, кадраш хувцалулга кIезигдара, балха ханах пайда эцилга тоадара, къахьегам вIаштIехьбоаккхилга эргадоаккхаш тоадара а производстве порядок оттаяра а беш бола организаторски кхетам баларек болх хац-ханнахьа бувцилга, къахьегама коллективай дикагIча опыта шерра пропаганда елга.

Къахьегама социалистически дисциплина чIоагIъяра, хIьата цун ларда тIа мехка экономика дIахо дегIайоалаелга Iалашдара а партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, советски а боахама а органаша, предприятей, организацей, учреждеией къахьегама коллективаша дайна дарт мел доацар дергхиларах шоаш тешаш хилар дIаккхайкаду КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о.

(Кхестедоалар 2-ча оагIо тIа).

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро аргIанарча заседане йийца а йийца къоабалдйир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела ноч. Ю. В. Андропова Вьетнама Компарте ЦК Генеральни секретарана ноч. Ле Зуанаца даьча къамаьла итогаш. Дега тоам а хулаш белгалдир, КПСС-ан Вьетнама Компартеен, СССР-и СРВ-и юкъера массе а оагIорахьара вежарашха дола гIулакхаш шин мехка юкъе доттагIали вIаши цхьана гIулакхаш лелададах даьча Договора кIийлен тIа толаме дегIаухаш долга.

ЦК Политбюро дийцар юкъьанцарча, районни, городской, окружной, областной, краевой партийни организацешка отчеташи хоржамаши чакхдахарах дола дош, цу хьакъехьа шерра соцам тIаийцар.

Партийни органаша хаянахаьа отчеташ елга оттадаьча КПСС Уставага хьежжа отчетно - хоржамий собранеши конференцеши 1983 шу чакхдоалаши 1984 шу долалуши чакхъяха оттадаьд. Из лоархIамегIа йола политически кампани чакхъяккхаро Iалашде деза партийни мугIараш дIахо чIоагIделга, парте чура демократи дегIайоалаелга, организаторски, идеологически, политико - кхетама болх, мехкарча социально - экономически процессашта партийни кулгалдара формаши методаши аргIайоахаш тоаяр, советски общества вахарера КПСС кулгалдара лоархIам айбелга.

Отчетно - хоржамий партийни собранеи конференцеи уйлан юкъмоттиге латта беза партийни организацешен цар кулгалдета органашен парте XXVI съезда, КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъеш беш бола болх.

КПСС ЦК Политбюро соцам тIа белгалдеш ма хиллара, отчетно - хоржамий кампани еш кIоарга самокритичной анализ е еза промышленносте, капитальни гIишлошъеча, юрта боахаме, кхыча доакъошка, хIара коллективе, районе, городе, автономни округе, областе, крае, автономни республике баьча балха итогашта, дIахорча ханара декхараш къьгга оттаде деза, халкъа боахаме керттера экономически хьокамаш тоадалара эттача тенденцена чIоагIа хьисап де деза. Къаьстта уйла тIаяхийта еза мохк экономически социальни дегIабоалабара пхе шера план хьадда кхоачашъелга Iалашдергдола хьадда гIулакхаш белгалда.

КПСС ЦК Политбюрос нитта дийцар хьайбай боахама еша белкоини кхыйола доакъарах еттен хIамаш хьаяра промышленность дIахо дегIайоалаяра дош.

КПСС ЦК-и СССР Министрий Советов тIаийцача соцам тIа оттадаьд 1990 шерага кхачалда дикал дахда йола доакъараш дахара хилаза ергйоаца микробиологически кхыйолен продукци арахеца производство дегIайоалаяра гIуллакхий шерра система чакхъяккха. Соцам тIа оттадаь дерригa гIулакхаш чакхдахаро торо дургья общественни хьайбаш белокацен кхыча компонентацен балансировани яь йолча доакъарашца Iалашде, хьайбай продукташ дуккагIа яхара СССР Кхачан программа заданеш кхоачашъе. Союзни республикай компартей ЦК-аштен Министрий Советаштен, министерстваштa, ведомствашта, партийни, советски органашта, агропромышленни объединенешта тIадиллад ялатабобови культураш дуккагIа йоахаргйола, микробиологически, кхачан, чкъарий, дулха - цурий, комбикормови, химически, промышленноста кхыча доакъошка белкоини кхыйола доакъарах еттен хIамаш дукхагIа арахецара йолча торонех кхы а бизагIа пайда эцаргбола гIулакхаш чакхдоахилга. Иштта оттадаь да биотехнологеи доакъара белок яккхара бийдала бала дегIайоалаярен даькъе Iилмани экспериментальни балхаш дара, цу балхех хьахинараш промышленни юртбоахамеи производствана юкъедовладара шерра программа чакхъякха.

Политбюро хьежай халкъа боахаме автотранспортни средстваех пайда эцара эффективность айяра, мовхьаш дIа-юха кхахьара правилаш телхаярца къовсам чIоагIагIа лоаттабара, доагора-смазочни материалаш кхоелга Iалашдара СССР Министрий Совето оттаьча предложенешка. Мовхьаш дIа-юха кхахьара, юкъара пайда эцача автотранспорта а министерствайн ведомствайн автотранспорта а болх кхыча дешашта планировани елга тоадара хьадда гIулакхаш белгалдаьд.

КПСС ЦК Политбюрос ладийгIар Монкадо яхача казармашта тIалета XXX шу дизар кубински халкъо дездеча даьнъа лаьцача КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат ноч. М. С. Соломенцев керте лаьттача советски партийно - пачхахьалкхен делегаце яьча отчетага, цун болх къоабалбир. Куба республика коммунисташа, берригача къахьегамхоша социализм хьалъяра лададу гIулакхаш КПСС-он Советски пачхахьалкхенон массала а хьаллеацилга дIа а кхайкадир.

ЦК Политбюрос къоабалйир советски кулгалдеча деятелашца СССР Парламентски группа вийхе Советски Союзе хиначa Индийски къаман конгресс (И) яхача парте Генеральни секретарана Раджив Гандеца даь къамаьлаш. Къамаьлаш деча тоам а хулаш белгалдаьд советско - индийски отношенаш леррагIа, шин мехка юкъерча машарах, доттагIалах, вIаши цхьана гIулакхаш леладарех долча Договора тIа дIачIоагIъяьча принципашка хьежжа дегIаухилга.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцар СССР дукен халкъашта юкъерча а чурча а вахара кхыдола дешаш.

КОАРТОЛАШ ЧУЭЦАШ ЛАТТ

ХIара шера дика толамаш доахаш хьабоагIа Назрановски района «Экажевский» совхозера коартолаш кхееараш. Укх тIеххьарча шерашка дукха гIулакхаш даьд коартолий хьувкъам лакхбара. Лоалахой опыт Iомаю. Iилмана карагIдаьннараш балха юкъеккхувл. Цох доккха беркат даьннад. Цунна дола тешал да укх тIеххьарча пхи-ялх шера вIаштта совхозо пачхахьалкхен планаш толаме кхоачашъеш хилар.

Тхо да № 2 йолча кхай бригаде. Цига нийсбелар тхона совхоза керттера агроном Мартазанов Мухьмад, партийни организаце секретарь Газдиев Муса.

— Тха кхашка дина дIатаръеннай «Волжанки», «Лорх» яхача диначa фух йола коартолаш, — дувц Мартазанова. — Уж дика хьувкъаш я. ХIьата совхозе дукха ба из культура дина кхее хорш бола говзанчаш. Царех ба Угурчиев Iамархан, Шанкоев Яхьья, Аушев Ювсаш, Добриев Бек-Хан, Татриев Мухьмад, Евлоев Ахьмад, кхыбараш. Ше пенсе вале а тхона докиха новкъостал ду Социалистически Къахьегама Турпала Албогачиев АртагIа.

...Евлоев Хьажбикара кулгалдеча звено кхай тIа да тхо. Сихбенна коартолаш чуэцаш боахк укхаза.

— Укх шера 50 гектара тIа хьалкхеьй ераш са звенос, — аьлар цо. IIланагIа хIара гектара тIара яха йоагIараш 115 йолаш оаха социалистически декхар тIаийцадар хIара гектара тIара 150 центнер коартолаш чуи. ХIанз тхона йоал 180 центнер. Цул совгIа, шозлагIа лаьтта тIаклатIа даьккхача, хотаргахьа кхы тIа 15—

РЕПОРТАЖ

20 центнер гаргга коартолаш а йоахаргья оаха. 18 гектара тIара яраш чуийца даьнпад.

Шолжа дехьарчен сехьарчен бердий йистошка гIолла хьалдада № 1 йолча бригада коартолий кхаш. Итазов Исраьила звено кхай тIа доах тхо. Дукхача шерашка из культура кхееш хьавоагIа из.

— Укх шера массарел котвала гIерташ ва из, — аьлар керттерча агронома. — Хьалла тракторацa IовоагIар из ше ва. Гон тIа кхаьчача цо ше дикагIа дувцаргда шоана.

Трактора тIера Iо а ваьнна тхона хьатIавоагIа Итазов.

— Миштад гIулакхаш? — хетт оаха.

— ТIехдаьнна хIама деце а, тIаийца декхараш тIехкхоачашде вIаштIехьдоал тха.

— Мел коартолаш яха лаьрхIад оаш?

— Са звенос 50 гектар коартолаш кхеьй укх шера, — дувц Исраьила. — ХIьата гектара тIара хьайоалараш 170 центнер я. ДIадахача шера шозза лаьтта эьхача а изза хьувкъам балазар тхона. Чуийцай хьалхара 10 гектара тIара яраш. Соца болх беш болча болхлоша шоашта могар ду беррига хьувкъам цIена чуэца гIерташ. Хьинаре къахьегаш ба Яндиева Зина, Итазова Насылхан, Гагиева Люба, кхыбараш. Царех хIаране тIехкхоачашъю балха норма.

Укх шера 600 гектара тIа хьалкхеьй коартолаш совхоза механизатораша. 11 механизировани звенос агротехника бокъонаш кхоачаш а еш балхаш даьд кхашка. Укх шера планагIа 3500 тонн пачхахьалкхенга йохка йоагIача пар дош деннад 4000 тонн йохка. ХIьата 4 август хьатIаотташ ехкай 474 тонн.

Цхьаькха цхьа хIама а да укхаза белгалдаккха дезаш. ДIадахача шера еррига звеньяш цхьан кхай тIа болх беш хулар. ХIаравар сихагIа вала гIертар. Цудухьа коартолаш цIена чу ца эцаш моттиг нийслора. ХIанз шин бригадана екъаенний звеньяш, хьувкъам цIенагIа чуэц.

Дика вIаштIехьбаьккхаб укхаза болх. ХIара дийнахьа кхай тIа хул «техпомощь», эшаш йола оатхалаш а сварка а йолаш. Каст-каста йоатIа укхаза болхлошта мел эша товараш а долаш Албогачиев Салмана лелаю автолавка.

Укх девошка коартолаш чуэца болалургба кхыбола звеньевойш а.

А. САГОВ.

Еррига союзни социалистически яхье кхоалагIа моттиг яьккхай «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттен газа йоахача шоллагIча цеха коллективо. ХIьата цу цехерча шоллагIча бригадана еннай «Миннефтепрома» дикагIйола бригада» яха сийлен цIи. Из толам боаккхача хьинаре къахьийгад мехкдаьттен газа йоахача управлене эггара къаьнагIволча мастера Заикин Николай Николаевича. Цига хьинаре къа а хьегаш, социалистически яхье хадданза хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба мехкдаьтта доаха операторашВолков Михаил, «Знак Почета» яхача ордена кавалер йола Ширяева Анна Ивановна.

СУРТАШ ТIА: 1. Операторащ А. Ширяева, М. Волков. 2. ШоллагIча бригада мастер Н. Заикин.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ДОАКЪАР А ГИ А

Надтеречни района «Надтеречный» совхоза къаьстта ноамсаш кхаяра лостам болаш я. Цунца цхьана укхаза совхха дезз дIадоладаьд боахама керда дваьгъа — фуш лаьрхIа люцерна ги кхедар.

— ДIадахача шера мугIараште юкъера юкъ шерагIа а юташ оаха дIайийра 400 гектар люцерна, — яхаш дувц совхоза директора Доваев Мухьмада. — Из болх чакхбоаккхаш оаха дагалаьцар ши хIама: дикъа-дале, тха совхозе дегIабоагIача хьайбай боахама тешшаме доакъара база кийчъяр, шозлагIа-дале, юртбоахаме эшаш боккха мах болаш, шийца дукха белок йолча баьпа фу кхедар. Укх шера оаха пачхахьалкхенга дохьаргда 450 центнер люцерна ги.

ХIанзалца совхозе доахан леладаьдац. ХIьата, карарча шера боахаме доаладаьд шибIаь цIеча фух дола шинар. Шу чакхдоалаш хьайбаш ледадерадаа лерхI шура йикха а из пачхахьалкхенга йохка а. ТIадоагIача шера доахан шозза дуккагIа хургда. Цунга хьежжа совхоза эшаргда дукхагIа доакъар. Из кхета а деш боахаме лаьрххIа доакъар кийчдараи фу кхедараи вIашагIъеллай къаьстта бригада. Цун кулгалде оттаваь болх дика вIаштIехьбаккха ховш вола агроном Тасуханов Ахьмад.

Бригада ше aIамагIъеллача деиз коллективни подрядагIа болх беш я. Цун юкъе бахаб балха йоккха опыт йолаш, — тайп-тайпара юртбоахама техника Iомаль бола болхлой. Бригадена дIаеннай эшаш мела йола техника.

Коллектив барттайна я. ЧIоагIа я укхаза къахьегамен производственни дисциплина. Цудухьа, коллектив дика лоархIаю шийна хьалхашка латтача декхарех. Трактористаша Мальцагов Вахаси Эдельгиреев СаIидIаьлен Т-40 яхача шоай тракторшца тайп-тайпарча тIехьаювзача механизмаех пайда а эцаш халпахьа дIайийра люцерна, цул тIехьагIа культиваци йир. Оасара духьала дIатехар гербициташ а амиачни тух а. ДIайийчача хIамашта юкъейихьар амиачни селитра, калийни тух, суперфосфат. ХIара гектара дIаккхьчар 500 килограмм минеральни удобренеш. Люцернана кхозза хий техар. Бригадо лаьрхIар 140 гектара тIара люцерна хьалхагIа мошача доакъарах сенаж хьакха, хIьата шозлагIа хьокхаш, цу лаьттапкара ги чуэца. 140 гектара тIара коллектива вIаштIехьдаьлар 800 тонн дика сенаж кийчъе. Буц хьекха яьлча, цу лаьтташта подкормка йир — хIара гектара дIаккхачийтар 200 килограмм нитроаммофос, цул тIехьагIа хий техар.

— Фуна лаьрхIа люцерна 70 процент кхаьча йоаллаше а 260 гектара тIа из чуэца доладелар тхо, — йоах бригадира. — Люцерна хьокхаш хилар, лаьрххIа цу гIулакха кийчъяь хиннача «Нива» яхача комбайнашца дикагIйола ши экипаж: тайп-тайпара техника Iомаль вола механизатор Эльбазуров Хьусени цун воI Хаважи, комбайнер Умаров IийсаI цун новкъост Шутаев Асланн. Шаьшка а экипаж совхоза укх шерара плат чуэцача доакъа лоацаш хиннай. Цигача шоаш дикагIча оагIорахьара дIахьекхар дар. Дика лоархIабу уж шоай декхарех люцерна хьокхаш в. ХIара дийнахьа кхоачашъю шоай нормаш. Болх сих а ца луш, цIена бу.

Люцерна хьенха ма йелла а уж экипажаш дIатIахайкар лаьрххIа ги чуэцара кийчъяьча цIенача «Нива» яхача комбайнашта. ЙоаггIаш йола йовнхо ю укхаза цхьа фийг бол а ца байташ дерригa а люцерна ги чуэцара. Комбайнаш массанахьа а фийгаш IолегаргдоацаIш кийчъяьй. Комбайна кIалхара хьатта люцерна ги дIаккхухьаш ва водитель Барзункаев Адлан. Цо шийх машина кузова наькъагIа воагIаш ги IолегаргдоацаIш, лохера а лакхера а брезент делла дика кийчъяьй.

Бригадо шийх балха юкъедоаладаьд цхьацца кердадараш а. Масала, Эльбазуров Хьусена агрегата тIа елла ча кагдеш йола механизм. Дерригa а ча лаьрххIа кийчъяьча прицепа чу дода. Цу тайпара прицеп шиъ я. ЦаI хьал ма йизэе из цу сахьате хувц шоллагIчо. Кагдаь люцерна ча силос чуйоллача кIоагашка дIаккхухьаш ва тракторист Мальцагов Вaха. Силос чуйолла кIоаг люцерна хьокхача кхайна гаьна бац, цудухьа трактор юха ярга хьежаш комбайн болх ца беш сеца латтац. Силоса кIоага чу чудоллаш, кагдаь люцерна ча вIашагIъэду мошача хьонкIашца. Цу тайпара силос укх шера 500 тонн кийчъе дага ба совхозе. Цо дика новкъостал дергда хьайбашта доакъар Iалашдара.

Совхоза фуна лаьрхIа люцерна чуэцарен доакъар кийчдарен балхаш тIа-тIа шердуш доагIа. Иштта, Кхачан программа кхоачашъеча шоай ма хулла доккхагIа даькъа юкъедахьа гIерташ, хьинар вхо ца деш къахьегаш хьабоагIа тахан совхоза доакъар кийчдераш.

П. ЕФИМОВ.

КПСС ЦК, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-е

(Чаккхедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

* * *

ДIахо а къахьегама дисциплина чIоагIъе а нах балхара дIабувлар кIезигде а дагахьа, къахьегамхой предложенеш теркал а еш СССР Министрий Совето а ВЦСПС а тIаийцаб «Къахьегама дисциплина тоаяра кхы тIа де дезарех» боле соцам.

СССР Госплана, СССР Госснаба, СССР министерстваашта, ведомстваашта, союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад планашта балансировани яр, материально - технически Iалашо яр тоаде, къахьегама коллективай болх ца сопаш а лакхара производительность йолаш а дIаIоргболаш кхыдола экономически а организационни а хьалаш хьаде, планови заданеш декхарешш кхоачашдарах бола цар бехктохками инициативеи лакхъе.

Белгалдоаха, хIанзарча хана хьалашка аппарата болх дика а нийса а дIабахарех, гIулакхацен тIадехна декхараш диза кхоачашдешш беррига болхлой хиларах, отраслей балха боарам ма хулла лакхбарах, подведомственни объединенешка, предприятешка, организацешка планови, къахьегама, производственни дисциплинах бола министрий, ведомствай кулгалхой, кхыча кулгал деча органий лоархIами бехктохками дикка лакхлуш хилар.

СССР министерстваши, ведомстваши союзни а автономни а республикай Министрий Советаш, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомаш, объединеней, предприятей, организацей, учреждений, колхозий а совхозий а кулгалхой, профсоюзий организацеш критически хьажа езаш я къахьегама а производственни а дисциплина малагIча хьала тIа я, из чIоагIъяра де доаггIар де деза, майрра юкъехуала еза къахьегам вIаштIехьбаккхара а стимулировани яра а дикагIйола формаш, бригадни хозрасчет, бухсоцаш хьахулачунга хьежжа цох доагIар дIадалар, къахьегама юкъе даькъа лацара коэффициент теркал а еш.

Диза де дезаш да цхьатарра къахьегарах цхьатарра дIадала а деза яхача принципо дIадехараш, кхыча предприятешкара болхлой хьабоалабара духьа материальни хьисапе хестабе мегаргбац бехьан доацаш. ШерагIа юкъехуала еза аванс доацаш йола алапе расчетий система, къахьегамхой уйланга хьежжа а, из дича бакъахь хургдолча а, де йиш йолча а.

Болхлошта а гIулакхерча наха а алапи а доацаш довццача хана отпускаш телара тIахьожам лоаттабе. Оттаде, яланза яргйоацаш лойя, шингагIорахьара дага а баьнна, отпусках аьхка ха къахьегамхоша тIехьагIа метта а оттаргйолаш, производства хьалашкен торонашкен хьежжа.

Цахаддаш тоаде къахьегамхошта культурно-бытовой гIулакхаш делга, къахьегам лорабар а техника кхерамзле а, ма хулла кIезигбе кулг-вара беш бола, доха квалификацировани а физически хала а болх.

ШерагIа дIайоаржае еза бытовой гIулакхаш дара организаце къахьегамхой хьашташ производстве кхоачашдара практика, хьае еза комплексни приемни пункташ, заказий столаш, дорий специализировани кабинеташ, балхара мукъача хана кхыдола хьашташ кхоачашде деза. Къаьстта йоакхо е еза деша дахв ха яланза долча берий учреждений сеть дIахо дегIаккхувлара. общественни нхача вIаштIехьбаккхар тоадара.

Объединеней, предприятей, организацей, колхозий кулгалхой, профсоюзни организацеш декхарийла я къахьегама хьалхле лелаерашта, производства новаторашта, ниттта дукхача хина дена предприятешка, организацешкв хьаьнала къахьегаш болча наха поощрительни фондий чотагIа кхы тIа а льготаш. дукхагIа бокъонаш хилийтара практика шерагIа юкъекхуила.

Отпускаш ялара ха къоастаеш, квартираш луш, санаторешка а салаIара цIеношка а путевкаш луш болхлой, гIулакхерча наьха, колхозникий къахьегамах хьахулачунга дикагIа хьажа а хьожаш яла еза.

Хьаьнала а къахьегама дисциплина телха ца еш а болх беш болхлошта, гIулакхерча наха оттаде лаьрхIад цу тайпарча болхлошта ха юкъе ца йолийташ болх барах шоллагIен кхоалагIен отпуска денош КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС 1979 шера 13 декабре тIаийцача соцам тIа санна ши шу юкъедолийташ а ца луш хIара шера тергдолаш.

СССР къахьегамах а социальни дешаех а йолча Паччахьалкхен Комитета, союзни а автономни а республикай Министрий Советашта, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомашта тIадиллад партийни органашца цхьана къахьегама ресурсех нийса пайда эцара, гражданаш сихагIа балха оттабара, къахьегама дисциплина чIоагIъяра а болхлой цхьан метте ца совцар кIезигдара а даькъе къахьегамах йолча моттигашкарча органий а баха нах балха дIанийсбара бюро а лоархIам лакхбе.

Оттадаьл, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомий къахьегама отделашкарча баха нах балха дIанийсбарах йолча бюроша общественни дIадехарашка хьежжа кхоачашъю нах балха дIанийсбеш юкъе латтачун функцеш, гражданашта гIо ду къахьега бокъо хилар диза кхоачашде, говзалга, ховрашка, профессиональни кийчонга, образованега хьежжа професси, гIулакх, болх харжа.

Нийса да аьнна лаьрхIад, предприятешта, организацешта, учреждешта, эшаш болча болхлоех, гIулакхерча нахах деш дола хоамаш, хила ма доаггIара, баха нах балха дIанийсбара бюрошка гIолла деш хилча.

СССР Министрий Советои ВЦСПС-ои прогулыникашца, къахьегама дисциплина телхаеш зуIамаш деча кхыча нахаца лоаттабу къовсам чIоагIбара дизза дергдоацаш лаьрхIа оттадаьд:

бехказа бовла бахьан доацаш балха ца нхача болхлоштен гIулакхерча нахан, шера йоагIа отпуск уж балха ца хиннача деной боараме лоацъелга, хIаьта из шин балха кIирал (12 балха денал) кIезигагIа а хургйоацаш;

бIаргчача балха дийнахьа бехказа бовла бахьан а доацаш кхаь сахьатал дукхагIа йолча хана балха тIера бийна болхлойн гIулакхера нахи балха санна бехктокхаме озилга;

къахьегама дисциплина телхаеш, бехказа бовла бахьан доацаш балха ца хинна е корта бохабу малар менна болаш балха баьхна бола болхлойн гIулакхера нахи кхаь беттага кхаччалца йолча хана кIезигагIа алапи доагIача балха тIа хьожабе а назал йолча хана дохехьарча гIулакха тIа хьожабе а йиш я. Шиъ лоIамагIа цу юкъа балхаре дIавалийтац, хIаьта къахьегама дисциплина толхарах болхлой е гIулакхера нах дIахьожабаьча болх бьь ха балхара мукъавалийтара йолга хана юкъе лархIац;

каст-каста къахьегама дисциплина телхаярах, бехказа бовла бахьан доацаш балха тIера бувларах е корта бохабу малар менна болаш балха лаьрах балхара мукъабовлийтача болхлоштен гIулакхерча нахан уж балха оттача нердача моттиге царна ялх бетта премиах боараме мара телац. Нагахьа санна хьалхарча кхаь бетта болхлочо шиъ къахьегама гIулакхаш цIена кхоачашдой, профсоюзия комитетаца дага а яьнна, коллективаца фу хет а хьежа администраце къоастаде йиш я дIахо йодача хана цуна йиза премии дIателара дош.

НийсагIа хургдолаш лаьрхIад къахьегама декхараш кхоачашдеча хана, цу даькъе бракованни продукци араехар а долаш, цар бехкагIа предприятена, организацена хиннача зенна болхлойн гIулакхера нахи материальни бехктокхаме озилга. Цу тайпара даь зе юхаметтаоттаделта хила деза бокъонаш даьча зен боараме, бакъда, юкъера лаьрхIача бетта долча болхлочун алапе кхоалагIча даькъал дукхагIа а доацаш администраце распоряженех цун алапи кIалхьожадара наькъаца. Нагахьа санна болхло шийна алапи тIерадаккхаре е цун боарама раьза воацаш хуле къахьегама къовсам законодательства оттальча порядкагIа по енича зазлаенегIа къоастабу.

Соцам тIа белгалдь да къахьегама дисциплина гIоязагIча тайпара толхаелга корта бохабу малар менна [illegible] бехктокхам. Цуна дувзаденна [illegible] оттадаьд:

[illegible] венача [illegible] гIулакхерча сагацарен къахьегама договор из ше бахьан а долаш администраце инициативагIа дохаделга;

болхлойн гIулакхера нах малар менна волаш болхлочоа шин бехкагIа предприятена, организацена, учреждена даьча зена биззача боараме материальни бехктокхаме озилга. Из хьатокхийт судебни е кхыча, законодательства оттальча, порядкагIа.

Нийса лаьрхIа да бехказа вала бахьан а доацаш шин лоIамагIа балхара дIаводалачоа оттаде:

болхлойн гIулакхерча маьлен бокъо я хьада ха йолаш чIоагIдаь дола къахьегама договор дохаде, цу хьанъехьа шин бутт хьалха йоазонца хоам а баь;

хаддаиза болх баь хилара стаж ца йохаш юс, нагахьа санна балха юкъе сиха ха кхаь кIирал дукхагIа еце.

Предприятей, организацей, учреждений кулгалхошта тIадиллад болхлойн гIулакхера нахи балхара мукъабовлийтарцен балха хьалзарцен дувзаденна документаш кийчдара ханаш кIезигъяра де мел доагIар делга.

Соцам тIа белгалдь да [illegible] специалисташ дIахьежабарен балхаш тIа уж дIанийсбарен даькъе йолаш йола порядок лоархIам болаш кхоачамбоацараш долаш йолга. Цар Iомаьча говзалга хьажоиа цу нарадика бахьаш ца дойташ моттигаш я, каст-каста хул царна эшаш до[illegible] ца доахаш а.

СССР Госплана, къахьегамеи социальни дешаштв йолча СССР Паччахьалкхен комитета, СССР лакхерчеи юкъерча специальни образоване Министерствана, профессионально-технически дешара йолча СССР Паччахьалкхен комитета ВЦСПС-ацен СССР юстице Министерстваца цхьана тIадиллад ялх бетта боарамеча хана кийч а яь СССР Министрий Совете йоагIаш йола предложенеш хьачулулга.

Колхозий Союзни Совета рекомендаци енад колхоза примерни Устава а колхоза члений къахьегама регулировани еш йолча кхыча ангашта а укх соцамга хьежжа дола тIатохараш хуяшамаш юкъедахьара хьакъехьарча [illegible]

«Красный молот» заводе эггара дикагIа лоархIачарех а СССР Лакхехьарча Совета депутат, Октябрьски Революце, Къахьегама ЦIеча Байракха, «Знак Почета» яхача ордений кавалер вола Рыженков Николай Георгиевич керте латтача комплекски бригада коллектив. Предприятерча бригадашта юкъе эггара хьалхарчарца бригадни подрядагIа къахьега йолаеннарех я из. Цхьа бутт дIабахийтац цо ше тIаийна социалистически декхараш дика тIехкхоачаш ца деш. ТIехдина мара хилиц хьоаш йола продукци а. Цудухьа цхьа дIасалча ших ца ерзеш дIайоххйташ я из.

СУРТА ТIА: комплекски бригада (хьалхарча плане Iотайна вагIаш вар бригадир Н. Рыженков).

В. БАТЧАЕВА сурт.

«ИСТОРИЧЕСКИ ПАМЯТНИКАШ ЛОРАДАРА ХЬАКЪЕХЬАРА» РСФСР ВЦИК-ен СНК-ен СОЦАМ ТIАИЙЦА 50 ШУ ДИЗАРГА (1933 шу, 10 АВГУСТ)

Ярославски область. Ростов Великий — Россе къаьнагIа ярех город — дукхача туристий теркам тIаозаш моттиг я. Ше санна кхыдоаца сибат долаш да шийтта бIаь шу хьалха шин истори дIадоладенна дола Ростовски кремль. Цун Iалаьмате хоза ансамбль — эрсий зодчества исторе сийрда оагIув. Кремль чудоагIа укх шера шин бIаь шу дизара юбилей дездергдолча Ростово - Ярославски архитектурно - художественни музейна - заповедникана.

СУРТА ТIА: кремли хоадача моттигашка хьожаш бе туристаш.

С. МЕТЕЛИЦЕИ И. [illegible] сурт.
ТАСС фотохроника.

* * *

ЛИТВА. Халкъа быта Музее туристий торо хул халкъа архитектура йоазза. Укхаза каст-каста халкъа творчества фестиваляш хул. худо[illegible] (сурта тIа).

В. ГУЛЕВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

ВАЙ ВАХАРА ХЬИСАП

ПРОФСОЮЗИЙ ЗДРАВНИЦАШ ДУКХАГIА ХУЛ

Профсоюзий здравницашка салоIаш миллионаш советски нах ба. Профсоюзий бокъонегIа йолча паччахьалкхен социальни страховане бюджетера карарча шера 1,7 миллиард сом дIадохийтаргда къахьегамхошка салаIийтарах дарба дараш, 1982-ча шера цу гIулакха дIадаханйтар 1,6 миллиард сом да.

— Вай мехка 13 эзар совгIа профсоюзий санатореш, салаIара цIеноши пансионаташ я, — яхаш дувц профсоюзий курортаща кулгалдеча централии совета председателя хьалхарча заместителя Владимир Полторанова. — 1983-ча шера шига салоIаш хургва итт миллион саг. Карарча пятилетке хьалхьаргьа кхы а 60 эзар моттиг йола санатореши салаIара цIеноши. Цар торо лургъя кхы тIа а цхьа миллион салоIаш бола нах чуэпа.

Белгалдаккха деза санаторе хIара пхелагIъярен, салаIара цIагIен турбазен хIара ттIагIъярен путевкаш профсоюзаша нах боашаш лу болхлоштен гIулакхерча нахан, юхейнсараш дукхагIдолча даькъе цар болча хьаха 30 процентах йохк. ТIа эшаш дола ахча социальни страховане бюджетера лу.

Шиъ болхлошка салоIийталеи, царна дарба дайтен вIаштIехьдоакххача предприятешна лоацача даькъах лаьца вай дувца доладеннадолаш, ниттта арга аз могашал тоеш дарба даран профилактика яран курс керттерча балха тIера а ца воалаш чакхъяккха йиш йолча санаторех - профилакторех даьца. Цу учреждений таьрахь ттIагIча пятилетке хьалха хиннача кхоалагIа даькъа дукхагIа хиннад. Карарча хана уж 2600 совгIа я. Укхаза 1983-ча шера шоай могашал юхаметтаоттаергIья кхо миллион совгIа болх беш барашта. Цу гIулакха лаьрхIа средстваш профсоюзий йолаш я, из юха а паччахьалкхен социальни страховане бюджет я: 24 ди ха а йолаш профилакторе хIара пхелагIа йола путевка мах болаш яла торо я тха, хIаьта юхейнсараш 15—17 сомах.

ТIехьарча шерашка, — дIахо дувц Владимир Полторанова, — чIоагIа яьржай тхо болча «дезалий здравницаш», вешта аьлча даьшанашца шоай берашца цхьана салоIаш йола санатореши пансионаташи. Карарча шера цар тIаэцаргва 1,2 миллион гаргга саг. Уж бIаь эзар гаргга саг совгIа хул соахкарчул.

Ниттта ала безам ба са карарча шера школьникаша салаIарахи пионерий аьхкенан лагерехи даьцача цхьан белгталарча хIамах. Укх шера укхаза шоай каникулаш дIахьоргья 15 миллион гаргача бераша. Профессиональни Союзий Еррига союзни Централни Совето кхы тIа льготаш юкъейнхьай пионерски лагере болхаш путевкаш эцачарна: царех мах боацаш лу (хьалхарча даькъе шиъ а кхы дукхагIа бераш долча дезала), юхейнсараш — царех довнккачох 30 процент ахча делча. Цу гIулакха лаьрхIа паччахьалкхено хьахийцад 70 миллион сом гаргга тIа эша ахча.

Къамаьл чакхдоаллаш — салаIара профсоюзни индустри дегIаахара нердача тенденцех. Цун географи шоръярах лаьца да къамаьл. Дукха ха йоацаш хьалха дукхахболча наха салоIилгея дарба делгеи керттерча даькъе дувзаденна, дар Iаьркача форда йистошцен Прибалтикацен. Бакъда, уж моттигаш, лораца даьча тохкамех гуча ма даллара, массаиена а гIо деш яц. Цигара цIабаьхкачул тIехьагIа цхьаццабараш цамогаш а хул. Цул совгIа, цу моттигашка, масала, Сибарелара воагIаш хинча лоархIам болаш ахча а ха а йове еза.

Кхетадец да, хIанз а хIараъ салаIа а дарба де а шийна ловчча ваха мукъа волаш ва. Бакъда, СССР-а европейски даькъа юкъмоттиге, Казахстане, СибарегIе, Гаьнарча Малхбоале, ниттта кхыйолча моттигашка дукхагIа хьахиинача профсоюзий здравницаша торо лу къахьегамхоштен цар дезалаштен шоаш дIаIаьвача климатически хьалашка дукхагIа пайда а боалаш шоай могашал тоае.

Беседа ьар Юрий КАННЕЛЬСОН.
(АПН).

ХАЛКЪО ХЕРЖАР

Комсомолка швея Батукаева Сацита сиха юкъеяхар Грозненски хIамаш тегача объединене комсомольски вахара. Комсомола комитето мероприятеш кийчъеча из эггара хьалха яр. Шин хьинар[illegible] а.

[illegible] гIулакхаш тIадехивр, уйра уж кхоачаш [illegible]

[illegible] организаце секретарь хоржаш [illegible]

Сацитас кхетадора комсомольцаша шийна тIадиллар бехктохкаме гIулакх долга. Из диза кхоачашдара сар[illegible] мольски актив. Цхьан секретара леттIа вIаштIехьбоаккхургбац комсомольски организаце болх нагахьа санна беррига комсомольцаша цу юкъе дика даькъа ца лоаце. Цудухьа хьалхарча собране Сацитас оттадир хIара комсомолец цхьаьна гIулакх тIадожадаь хиларах а, цо из ниттта кхоачашду ханнахьа тохкам барах а дола дош. Массе а раьза хилар секретара яхачоа.

Тахан цхьаннха комсомолец вац цхьаццé общественни болх ца беш. ЧIоагIа терко ю секретара коллектив вIашкоавра, къоначча болхлоша производства ветеранашкара масал хийдара. ХIара къонача швеяй хьехамча ва, Н. Остапенко, Н. Комарова, Т. Житомирова, Р. Жильцова санна дика маха боакхача, йоккха опыт йолча болхлошта улув хилча дикагIа болх ба дог доагIа мехкарий. Ветеранаша Iомабу уж шоай говзал эза. коллектива сий шоай сий санна лакха лоаттаде. балха хIара минута кхомме.

Комсомольски секретара айхха бийзаб ший болх цеха парторганизаце секретараца З. Делмаеваица. Коммунисташа чIоагIа йоакхо ю комсомольски организаце балха. Эшаш дола новкъостал хьехар ду. Комсомольски сайренаш хилча Батукаевас цига бех коммунисташ, къаьнагIа [illegible] наьнах, толамех.

Дукха мероприятеш кийчъю комсомольцаша. Цхьака кино, театре ух мехкарий е бе-бе сайренаш чакхйоах. ХIаьта массанахьа а хьалха хул Сацита.

ЧIоагIа терко ю секретара комсомоле боиця мехкарий а общественни вахара юкъеоза. Уж бех комсомольски собране, царна цхьаьца декхараш тIадехк. Мехкарашта гу мел хьинаре а сакъердаме а да комсомольций вахар, мел лоархIаме болх бу цар коллективе. ТIаккха шоай а дог отт комсомольцаш кила. Дукха ха ялалехьа секретарь йолча ВЛКСМ членалла дIаяца со аьнна арздеш а ахьаш йоагIа йоI.

Тахан цехе масса комсомольцаша кхоачашъю планаш. Цхьа моттиг нийсъенна яц цар балха дисциплина толхаль, бракъаш дика тег.

Укх ялх шера кхычахьа балха гIо са аьнна датадехадац Сацитайна. Сога хьаттача керттера дар да коллектив из безаме тIаэцар, цуй эшаш дола гIо дар. хIамаш тегара говзал ахьалийтар Таисия Михайловна Богун, Раиса Васильевна Жильцова, Надежда Николаевна Комарова санна болча болхлоша цунна шоай дега йловхал екъар. комсомола комитето общественни вахара юкъеозар.

Балха хьалхарча дийнахьа дема хоаелар Сацитайна коллектива йоакхо. Тахан а тIехь из гуш я йоI. Нах ба цунна дика мел дар даьраш, царна йоах цо баркал. Из аларал совгIа, ше а гIерт наха шийна карагIдоала дика де. Цун совгIа, наьха хьашташка хьожаш, цар эшамешка ладувгIаш хилар дIадех цунгара цар тийша а тийшна ше Грозненский района халкъа депутатий Совета депутаталла харжаро. Харжархой шоай цхьаьца гIулакх а нийце ух Сацита йолча. ГIо эшаш вена цхьа саг дIавахийтавац цо шин вIаштIехьдоалар ца деш. Нахаца безаме, Iоакхазза, царех дог лазаш, царна шийтара эша гIо кIоаргга довза гIертарца белгалъяьннай Батукаева. Тахан горисполкоме дикагIа болча депутаташца йоаних цун цIи.

ЧIоагIа дIайха дешаш аьлар Сацитах объединене партнома секретара Л. Т. Селезневас. «Наха езаш саг я Батукаева» — аьлар цо. ХIаьта из керттера дар а да. Цул совгIа, эггара халагIа дар а да. 24 шу даьннад депутате. тIаккха из йолча ух цун да. нана хила мегаргбола нах. Царца дувца ха деза. цкъаза хьехар де дезаш а хул.

Цкъа Сацита йолча ера М. Гиреева. Цо дийцар шийг кхо бер хиларах а Iаадалагара гIо эшаш хиларах а. ТIехьа ца а доаккхаш из гIулакх техкар депутато. Гиреева йолча цIагIа яха хилар. Кхалсага гIо эшар. Цунна гIо дара дош Сацитас оттадир исполкома хьалхашка. Цул совгIа, бераш деша дегIача школе а хилар. Директора дIахайтар Гиреевай дезала гIо эшилга.

Дукха ха ялалехьа юха а ера Гиреева депутат йолча. Хьалха санна маьхара ядар из. Сацитайне дукха доацаш а даьха яхар...

М. ВЫШЕГУРОВ.

КИБЕРНЕТИКА—ЮРТБОАХАМА ПРОИЗВОДСТВЕ

Вай мехка юртбоахама производствана интенсификаци еча хьалха хиина традиционни организаци управлении лелаяра а контроли учети лелаяра а методаш хувца езаш хул. Агропромышленни комплекса лакхлуш латтача дукхача отраслей масштабаща тарлуш яц ужаш цун специализаце боарамца а техникеи механизмаши хилара боарамца а. ХIанз мехка юрта боахама управлене лелаяра дукхагIа юкъеккхувл кибернетика методаш.

Текуща отчет отчет санна лелаеча управленех а контролех а аьлча, укхаза вайна доккха новкъостал дергда автоматизировании йола информационни системаш юкъейоалайича. Специалисташта индивидуальни лелаяра йолча компактни электронно-вычислительни машинех латт цар лард. Микро-ЭВМ кхоачашду ферма, бригада, къаьсттача боахама е района хьалхашка латта моттигера декхараш. Управлене боарам лакха хилийтара хьатела езаш йола информацеш Iоаю цар. Цхьана доахкача проводашца бувзам болаш йолча микро-ЭВМ-о кулгалхойи специалисташи цхьан наькъаца дIахьош болча канцелярски балхах мукъабалийтарал совгIа данза дерг доацараш кхоачашдара оперативно информаци лелае вIаштIехьдоал.

Информаци хьагулъярахи из дIаидларахи доалаш дац мехка юрта боахама компьютеризаци яра гIулакх. Кхыча областашка санна юрта боахаме а хьаю кибернетика законех объектай моделаш (хьайбай фермаш, ремонтии мастерскеш, тепличеи боахамаш, кхыяраш). прогноз ю уж дегIадоаладара, управлени тоаяра рекомендацеш тел. Вай экономика дегIайоалаяр плановн хиларо вIаштIехьдоалийт уж шоайла къаьст-къаьста йола моделаш отраслей ерригача масштабага кхачалца йоккхий еш вIашагI а теха предприятешта юкъе нийса системаш а лелаеш, хьадда йола продукци хьаяра лостам болаш хилийта.

Масала, шура дукхагIа йоаккхилга кхоачашду кибернетикий методаши средстваши юкъе а йоалаеш укх тайпара.

Вай мехка хьайбай боахама йоккха специализаци яьй: хьайбай боахамцара хьакъоастадаьд доанъар кийчделга, хIаьта фермашка довхан деттилга, царна Iунал делга, кхы тIа де дезараш кхоачашдара йола болхлошта юкъера функцеш хоадамболлаш къоастаяьй. Царца цхьана йолаш я дика кхоачашдаш доаланаш йола ветеринарни а племенной гIулакха искусственни осеменени яра а йола службаш. Хьайбай боахама ерригa служба цхьана болх беш хилийтара, царех хIаране дечо вокхан болх хьадда дIахьоргболаш, вIашагIъеллаар «Селэкс» яха система.

Из хIара хьахиначоа къаьст-къаьста контроль еш а деррига доахана (шура яккхара, цун хьоанала хьажара, дебадара) цар могашалла контроль лоаттаяра, хан-хаинахьа искусственни осеменени яра. кхыча параметрашта, Селекце дерригача балхашта юкъе 95 процент дIалоац информаци гулъеш, цунна обработка яьчул тIехьагIа уллаеш. ХIара бежнах бокъонца ха езаш йола информаци Iоаю племенной гIулакха йола учет лелаяро. «Селэкс» яхача системе селекце хаттараша керттера моттиг дIалоац.

Эттара хьалхара шурийна лаьрхIа доахан лелаяра система балха проекта хьалхара вариант дIайоалаьй 1973 шера Латвийски ССР цхьан района колхозашкеи совхозашкеи. 1978 шу хьагIаотташ уж чакхъяьлай республика беррига 650 боахаме (дерригa хьайбаш 530000 корта ба). ХIанз из кхыча республикай боахамашка дIайолаеш латт. Юкъарча даннешта обработка еш хургъя мехка ийс вычислительни центр.

«Селэкс» яхача систено хьайбай продуктивность 10 процент гаргга алсамйоаккхаш хилар белгалдаьннад. Из лелаш мегаргья йоккха йоацача фермашка меттел промышленни хьисаперча фермашка а.

Шера 54 эзарнегара 108 эзарнега кхаччалца хьакхарч лелаеш йолча комплексашка автоматизировании зоотехнически учет лелаяра йолча система разработка яьй Iалманхоша. Цо информаци гульо, цунна обработка ю производственни дикагIйолча тайпара управлени лелаяра рекомендаци лу. Цо вIаштIехьдоалийт доакъар кIезигагIа дIадахийта а ерригана хьакхарч лелаяр интенсивнегIа хилийта а. Из система мотаяр чакхдохаьаш латт Рязань яхача города юхе уллача «Искра» яхача совхоза комплексе. Цига шера хьакхаю 108 эзар дулхан 7—8 эзар фунта лаьрхIа хьакхарч. Цу тайпара системаш болх беш хургья хьатIадоагIача шиш-кхь шера мехка кхыча боахамашка.

Птицефабрикашта АСУ яха автоматизировании системаш хьалъе йолайир советски специалисташа итт шу хьалха. ХIанз ух АСУ [illegible] доакъара, фуанта инкубаци еча, продукци йоаккхача, ноакхьаш кхухьача транспорто беча балхашта учет лелаеш я.

ХIанз укх деношка даьтта леладара, юртбоахама хьайбашта структурни къоасташ хиннадий хьожаш, кхыдараш къоастадеш цхьайолча моделашта экспериментальни тохкам беш латт.

Дистанционни дистара дик неш юкъе а доаладеш аграрни производствана управлени а планировании а хулийташ, оперативни контроль а хулийташ йола автоматизировании системаш хьаеш латт. Цар торо хулийтаргья агротехнически агрохимически мероприятеш оперативно чакхъяха, царна корректировка е. техника маневраш лелае, химически средствах дикагIа пайда эца.

Тайнаш къоастадара, юртбоахама культурий биомассаш хьайнзари цар дегIаахари хьехьокхаргдолаш, бавцовгIалта детталуча лазарий моттигашта оценка а лургйолаш йола дукха цхьалханегIа йола технологеш хьаергья каста хьатIахулача шерашка. Моттигашкарча информацей динеш юкъе а йолаш цу тайпарча дистанционни тохкамаша а бокъонца бIаргдойтаргда юртбоахаме лелача гIулакхий сурт. Цо дукха аттагIа хулийтаргья управлени, хIаьта вIаштIехьдаргда тIара къаьстта долча гIулакха бакъахьарча накъагIа йола решени тIаеца.

Г. БЕЛЬЧАНСКИЙ,
технически Iилмай доктор, В. И. Ленина цIерагIча Еррига союзни юртбоахама Iилмай академе Ерригасоюзни Iилма-тохкамеи проектно - технологически кибернетика институт директор.

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ КЪАХЬЕГАМХОШТА ЯЛАРХ ДОЛА

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1974 шера 18 январерчу СССР Лакхехьарчу Совета Президиума Указаца хьежжина дукхачу шерашкахь цӀена къахьегарна къахьегаме карагӀдалийтарш хан бехни СССР Лакхехьарчу Совета Президиума цӀарагӀа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

«Старогрознефть» НГДУ гӀолла:

Альтемирова Алимате — болхлочоа.
Бондаренко Нина Владимировнана — бухгалтера.
Бутырин Иван Петровича — оператора.
Бабаев Леон Сетраковича — оператора.
Багаев Салмана — оператора.
Висханов Саймагомбет Висхановича — оператора.
Воблянов Иван Петровича — электромонтера.
Горохова Надежда Федоровнана — оператора.
Гимадиев Зинор Кашафовича — цеха начальника заместителя.
Дутаева Маргарита Александровнана — болхлочоа.
Дудаев Ханта — оператора.
Данильянц Макар Сарибековича — оператора.
Дереглазов Федор Ивановича — электрогазосварщика.
Данилов Владимир Константиновича — слесара.
Дубинин Александр Федоровича — машиниста.
Живчур Василий Яковлевича — слесара.
Засенко Валентина Ивановнана — слесара.
Инжеваткина Галина Михайловнана — аппаратчика.
Красникова Анна Михайловнана — йоккхагӀйолча инженера.
Кутузов Ильяс Борисовича — оператора.
Луничкина Нина Александровнана — оператора.
Левцова Анна Григорьевнана — оператора.
Лебедев Владимир Терентьевича — мастера.
Матюха Алексей Павловича — оператора.
Малец Пелагея Никитичнана — машиниста.
Михайлова Ольга Андреевнана — инспектора.
Недосекова Мария Алексеевнана — лаборанта.
Никифорова Надежда Даниловнана — машиниста.

«Грознефть» яхачу объединене Старогрозненски УБР гӀолла:

Анопов Иван Тимофеевича — вышкомонтажника.
Анохин Александр Кириловича — бурильщика.
Игнатенко Федор Дмитриевича — бурильщика.
Краюшкин Дмитрий Ивановича — бурильщика.
Лысогор Галина Петровнана — такелажника.
Мальцева Лидия Николаевнана — грузчика.
Тютюнников Георгий Ильича — газосварщика.
Шевелев Василий Ильича — бурильщика.

«Грознефть» яхачу объединене Грозненски УБР гӀолла:

Алиев Умара — слесара.
Зармаев Дуда Якъяевича — слесара.
Кувшинов Николай Семеновича — йоккхагӀйолча юрисконсульта.
Маголясов Георгий Кузьмича — бурильщика гӀончана.
Храмов Борис Андреевича — слесара.
Чебанова Зоя Григорьевнана — вышкомонтажника.
Яковлев Владимир Ильича — пенсионера.

«Южкомплектмонтаж» яхачу треста № 4 йолчу монтажни управлене гӀолла:

Анкилогов Тимофей Степановича — хьакхочо.
Букин Семен Петровича — электросварщика.
Братухин Иван Николаевича — прораба.

Змейков Алексей Петровича — слесара.
Грызунов Михаил Яковлевича — машиниста.
Кузнецов Иван Фомича — пенсионера.
Кирилов Иван Акимовича — пенсионера.
Малышев Сергей Емельяновича — пенсионера.
Пушкарева Елена Ефимовнана — пенсионеркана.
Пальмер Лотар Робертовича — наладчика.
Харчиков Юрий Кирилловича — электросварщика.

«Грознефть» яхачу объединене тампонажни конторе гӀолла:

Ираклова Анна Васильевнана — лаборанта.
Сичаев Османа — машиниста.

«Союзавтоматстрой» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни заводе гӀолла:

Андреади Георгий Алексеевича — пенсионера.
Усачев Павел Васильевича — плотника.

Нохч-ГӀалгӀайн транспортни управлене 1572-чу автоколонне гӀолла:

Анелина Ефросинья Павловнана — болхлочоа.
Евсеенко Николай Николаевича — водителя.

Мищукова Раиса Андреевнана — болхлочоа.
Мадаев Магомед Мадаевича — керттерча бухгалтера.

«Севкавгипроводхоз» институтан Нохч-ГӀалгӀайн филиале гӀолла:

Соболева Мария Федоровнана — пенсионеркана.
Уварова Анна Алексеевнана — пенсионеркана.

«Чеченингушводстрой» [illegible] управлене гӀолла:

Скурихин Николай Дмитриевича — къахьегамен алапен отдела начальника.
Хараламбиди Анфим Феофиловича — пенсионера.

Кхин а предприятешкахь гӀолла:

Алиева Залпана — «Севкавкоопстрой» треста № 5 йолчу ПМК штукатура.
Горшенева Мария Ефимовнана — «Грознефть» объединене тампонажни контора кладовщика.
Ганьшин Валентин Алексеевича — «Югмонтажавтоматика» яхачу треста монтажни управлене газосварщика.
Гурова Антонина Терентьевнана — Госбанка Старопромысловски отделене центральни сберкасса заведующе заместителя.
Зазула Елена Петровнана — «Ростекстильторг» торговни база пенсионеркана.
Мухин Василий Яковлевича — «Грознефть» объединене Грозненски УТТ слесара.
Феодориди Михаил Федоровича — Грозненски автокомбината пенсионера.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ

«СевКавНИПИнефть» яхачу институте гӀолла:

Арзакова Тамара Сергеевнана — йоккхагӀйолча инженера.
Кононова Зоя Тимофеевнана — йоккхагӀйолча инженера.
Макарьева Степанида Филипповнана — йоккхагӀйолча Ӏилман болхлочоа.
Покатилова Нина Михайловнана — йоккхагӀйолча техника.
Шаньгин Николай Николаевича — йоккхагӀйолча Ӏилман болхлочоа.
Шифрин Анна Мироновнана — группа кулгалхочоа.

НГӀАССР меттигерчу промышленноста министерстве химзаводе гӀолла:

Ахмадова Зара Магомадовнана — болхлочоа.
Батукаева Айзана — болхлочоа.
Батукаева Пакуна — болхлочоа.
Гербов Салаудин Пагаевича — пенсионера.
Коврзев Исмаил Ибрагимовича — фидерщика.

№ 29 йолчу юкъерчу школе гӀолла:

Анфилова Валентина Александровнана — хьехархочоа.
Волосюк Ольга Михайловнана — завуча.
Поповиченко Нина Несторовнана — техничкана.
Миронова Елена Ивановнана — хьехархочоа.

Грозненски наьрга дистанце гӀолла:

Асрикн Евгения Макаровнана — ндраштн йолчу отдела начальника помощника.
Панова Вера Трифоновнана — дежурнена.
Халитова Хасимата — бригадира.

«Грознефть» яхачу объединене бурун тохаре балхий Октябрьски управлене гӀолла:

Гайсуркаева Залпа Азматовнана — такелажника.
Климачев Николай Дмитриевича — вышкомонтажника.
Кахаев Дада Абдулсаламовича — бурильщика помощника.
Савенко Василий Семеновича — электромонтера.
Чернов Андрей Никитовича — бурильщика.

«Электромонтажконструкция» яхачу треста Грозненски электромеханически заводе гӀолла:

Павлова Алиса Ивановнана — техничкана.
Ширяев Иван Васильевича — слесара.

«Промавтоматика» НПО опытни заводе гӀолла:

Захарова Елена Алексеевнана — техничкана.
Селиванова Валентина Александровнана — слесара.

Кхин а предприятешкахь гӀолла:

Борзилова Анастасия Васильевнана — Къулбаседа-Кавказски машинаькъа орса пенсионеркана.
Голубов Георгий Ивановича — «Чечингобувьбыт» яхачу объединене обувщика.
Еременко Клавдия Даниловнана — № 2 йолчу роддома йоккхагӀйолча акушеркана.
Ирандина Юлия Александровнана — горветсанстанце пенсионеркана.
Рахманинова Раиса Константиновнана — № 131 йолчу СМП ивляра.
Толмачева Вера Андреевнана — машинаькъа транспортни ветучастка заведующена.
Цанаева Айзина — «Чечингавтодора» № 1 йолчу наькъаш дехкачу управлене болхлочоа.

Нохч-ГӀалгӀайн АССР Лакхехьарчу Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГӀалгӀайн АССР Лакхехьарчу Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИН.**

гор. Грозный,
1983 шу, 28 июль.

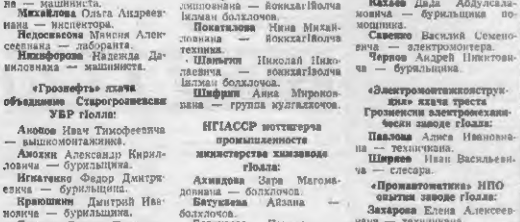

Шерагара шерага йоккхагӀа хулаш, хазлуш латт город Аргун. Укх тӀеххьарчу хана укхаза дукха хьалду наха чубахара дола цӀенош, культурно-бытовой гӀуллакхашта йола объекташ. ХӀана цига хьалъеча гӀишлонех лоархӀамегӀарчарех цаӀ я «Пищемаш» завода болхлоцита лаьрхӀа хьалъеш латта 200 моттиг йола столови. Из гӀишло хьалъеча шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управлене СМУ-11 гӀишлонхой. ХӀара бетта план тӀеххкоачаш а еш къахьегаш болча цар хӀанзлехьа цига де дезача гӀишлон-монтажни балхех 90 процент дараш хана хьалха чакхдаьхад.

Белгалъбаьнна дика къахьегаш ба укхаза отделочникаш звеньевой Муллаева Зура, Солтымурадова Самета, Ожихаджиева Зайнап, Мутушева Яха, Магомадова Яха, кхыбараш. Даим шоай сменни нормаш 120—125 процент кхочашъю цар.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) дакхача къахьегама толамехи дӀахо йодача хана хьалхашка латтача декхарехи дувцаш дагабоалаш ба звеньевой З. Муллаева, С. Солтымурадова, З. Ожихаджиева, Я. Мутушева, Я. Магомадова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ДОЗЗОЛ ДЕХЬАРА

Никарагуа чӀоаггӀа тергам тӀабохийт хӀара шу тӀехьагӀа дукхагӀа эшаш йола къаман кадраш кийчъяра. Республика лакхера школа хьалъяран дегӀайоалаярай лоархӀам боллаш новкъостал ду социалистически содружества мехкаша, цу даькъе СССР-о а деш. Никарагуа дешара заведенешка болх беш ба Советски Союзера преподавателаш.

СУРТА ТӀА: Запорожьера советски преподаватель, технически Ӏилмай кандидат Е. Ковтун (аьрдехьарвар) Никарагуа къаман автономни университета библиотеке.

ТАСС спец. корр. сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КӀИРАГӀА

ХИРОСИМА ОАЗ

Дерригача дунен тӀа гӀолла ехаш я ядерни кхерама дукъаларча къовсама шоай мугӀараш кхоттаде дика уйлаш мел йола нах тӀахьекаш йола Хиросима оаз укх деношка. 38 шу хьалха американски империализмана керте латтараша приказ деннад, атомни чхьонкар а лестаеш дерригача дунена, эггара хьалха Советски Союза а еш, шантаж яр духьа дукха нах хӀаланбеш дола керда герз Хиросиман Нагасакин яхача японски городашта тоха аьнна. 1945 шера 6 августа американски бомбардировщика тӀара чутелача атомни бомба Хиросима йохаяь дӀаьккхай, хӀаьта цул тӀехьагӀа кхо ди даьлча из сайна турма тӀаэттад Нагасакена а.

Традици а хинна дӀаэттама хилларо, Японе августе цхьоалагӀча декаде Токио, цул тӀехьагӀа Хиросимен Нагасанен хӀара шера чакхйоах ядерни герз дехкаре тӀехьара дунен халкъашта юкъера конференци. Укх шера цунна юкъе даакъа лоацаш ба 33 мехкара, цу даькъе Советски Союзера а, викалаш, хӀаьта иштта 18 дунен халкъашта юкъерча организацей викалаш а. Цу форума теркама юкъмоттиге латт герзаш Ӏоаделга юхатохара тӀехьарча, дукха нах хӀаланбеш дола герзаш дехкара тӀехьарча къовсама дешаш. Дукха нах хӀаланбеш долча герза эггара уйзаргӀа йола системаш тӀехь-гӀехьагӀа дукхагӀа хьаc, агрессивни политика лелае гӀертача Р. Рейгана администрацена чӀоаггӀа критика ю делегаташа. «Оаха харцахьа лоархӀ «ограниченни» оалача ядерни тӀема концепци, хӀана аьлча цига доккха зулам а деш ядерни герзах пайда эца тарлуш ба», — белгалдаьккхад Токио хинначча вӀашагӀкхетаре даакъа лоацараша тӀайийцача деклараце тӀа. Конференце тӀахьекамаш дер машар хьашт долаш мел барий низаш вӀашагӀтоха Малхбузен Европа территоре тӀа американски «Першингаш-2» а ткъамаш дола ракеташ а дӀанийсъяра духьаларча къовсаме, укх шера гурахьа шеррача боараме Европе е лаьрхӀа антиядерни выступленеш хьаллацара, яхаш.

Антиядерни выступленеш дӀахо айяра деккхар Японена а актуальни да. ХӀана аьлча гаьна кхетар юкъерча боараме дола ядерни герз европейски континенте дӀанийсдаь ца Ӏеш азиатски тихоокеански регионе а, цу даькъе Гаьнарча Малхбоале а дӀанийсде лерхӀаш Пентагон йоландаь.

Белгалдаккха доагӀаш да Япони — дунен тӀа эггара хьалха атомни бомбаш еттаенна бола мохк — ше США ядерни плацдарм хинна дӀаоттар. Цу мехкарча американски базашка латт дукха нах хӀаланбеш дола герз. ДӀахайкадаьд японски порташка латта США 7-ча флота кемаш «Томагавк» яхача ткъамаш долча ракеташца кийчдеш латт, хӀаьта 1984 шера царех ядерни боеголовкаш дӀа а йоккаргъя аьнна. Токиос формальни дӀахайкаеш ядерни йоаца кхо принцип иле а: хьачу а ма кхахьа, хьа а ма де, шийн доалахьа а ма хилийта ядерни герз, японски Ӏаьдалаш гӀерт Японерча американски ядерни герза хьакъехьа шоашта «цхьаккха хӀама хаца» ала. Из бахьан долаш машар безаш йола японски общественность США доал деча гӀозараша уттабеча ядерни кхерама дукьалара. Хиросимен Нагасанен эггара хьалха а тохаш дӀадоладаь дукха нах хӀаланбеш дола герз дехкара тӀехьара къовсам айбаза ялац.

ЭМИССАР КЕРДА ВА, НИКЪ КЪАЬНАРА БА

Гаргарча Малхбоале гӀолла цӀаьхха а ваха гобоахаш мел США президента лаьрхӀа викал — хӀанз лелар ва дукха ха йоаццаш Хабиба метта хьожаваь Р. Макфарлейн. Хабиб дӀаваьккхав цун произраильски гӀулакхаша эгӀаадига Ӏарбий халкъаш социдар духьа. Макфарлейна эггара хьалха бихьача наькъа программе — Ливане, Израиле, Египте, Саудовски Араве, Иордане, Сире ергӀола визиташ.

ХӀанзарча миссе декхараш хьалха хиннача миссей декхарашца дӀаза тарлуш да: хӀанзарча яна керттера элементаш — израильски оккупаци «законагӀа» я алийта а из Ливана къулбехьен районашка чӀоагӀъе а гӀертарен цу Ӏарбий мехка американски тӀема низаш лоаттадарен паькъаца Ливан фантически лаьрхӀача ца даакъа деш сенъар сайна бола антиарабски американо-израильски барт чакхбоаккхилга сихдар. Ливана премьер-министр хиннача, къам кӀалхардаккхара фронта кулгалхоех цхьанне Р. Караме белгалла даккхара, Макфарлейна леладер да «регионера шоай агрессивни планаш духьале йоаццаш чакхъяхара Ӏарбаша Ӏотъям бе американски администраци цӀаьхха гӀерташ хилар». Лоаццa аьлча, вашингтонски викал хийцав аьнна гӀуланха чулоацаш миц дӀиртигал хувцаденна дац.

Цу тайпара вывод е йоатӀа американски администрапе викалаша публично деча къамаьлашка хьежача а, хӀаьта иштта Ливанен ерригача гаргарча малхбоален регионен США-си Израилен леладеча гӀулакхашка хьежача а, масала дукха ха йоацаш Израила кхыча мехкашцарча гӀулакхийн обороная министраша Шамирен Аренсен Вашингтоне аьча визита итогех. Цига цар гӀулакхаш могадаьд, хӀаьта Ливана къулбехьен районашкех Бекаа атагӀен шоай бӀуна «передислокаци» е иезаргъя а аьннад. Из да Сирепарча конфронтаце керда дини чӀоагӀъялар, цу мехка хӀама тохара кийчо яр. Израилга дӀахо экспанси яйтара дола хьалаш хьадар.

Вашингтоне шоашта мел могар деш ба шоай израильски союзнико_леладу экспансионистски гӀулакхаш «юкатохаш» я американски администраци алийта гӀерташ. Духьал цу гӀулакха бӀарг тӀалаттийтар духьа деш хӀама да из. Ма дарра аьлча, агрессорен цун оагӀув хьалъувцачоал юкъе барт а ба укх вӀашин датара а ба. Фактически аннекси а яь Ливана Къулбехьара район Израила дӀалуча хана, израильтянаш чура арабаргболча ливански районашка чубахийта лерхӀ американска форда пехотинаш.

Сирийски газето «Тишрина» ийса белгалдоаккхаш ма хиллара, Хабиб Макфарлейнаца хувцарда дувзаденна «Шийн гаргарча малхбоален политикера цхьаккха хӀама хувцац Вашингтоно. Ӏарбий мехкашта беш бола американски Ӏотъям лаьгӀбаларга дот даха дезаш а дац. Цу гӀулакхах пайда бала тарлу алхха США союзникашта».

РАСИЗМАНЕИ НЕОКОЛОНИАЛИЗМАНЕИ ДУХЬАЛА

Раса, цӀена беса признакага е этнически группага хьежжина наха дискриминаци ещ леладу гӀулакхаш цӀендаь а воӀалла леладергдоацаш а дӀадахарца дувзаденна дешаш да расизманен расови дискриминаценен духьаларча къовсамах йолча Женеверча II Дерригдунен конференце дувцараш.

Конференце даакъа лоацараша чӀоаггӀа критика ю ЮАР-ерча нах гоама бола Апартеида режимана. Къулбаафрикански расистски режим дӀа ца илара, цун агрессивность лакхдуш хилара керттера бахьан империализма низий, эггара хьалха США, оагӀонгахьара шерра политически, экономически, тӀема, кхыдола гӀо деш а хьаллоацаш а из хиларах латт.

Даим Африке бахаш хинна нах ЮАР-е Бандустанаш — резерваци оалача моттигашка чудехи, хӀаьта уж цига моцала бовбу. Расизмана духьала къовсам лоаттабараша къам тӀаӀазар тӀалоаттаду Ӏаьдало. Апартеида режимо ЮАР-ах Ӏалаьмате йоккха набахте яьй. Эггара кӀезигагӀа лаьрхӀача а 200 эзар совгӀа саг воал набахтенашка. Царех дукха дукхагӀа бараш африканцаш ба. Алхха тӀеххьарча хана а набахтен камерашка бовбаьб бӀаьш ЮАР-а политически общественни деятелаш.

ХӀанзарча хьалашка эггара чӀоагӀагӀа расизм хьахьокхаш дола хӀама санна лоархӀ дунен халкъашта юкъерча общественносто Израила лелаю агрессеи экспансен политика, Ӏарбий халкъий хилаза ярийоаца бокъонаш гӀожагӀча тайпара телхаеш хилар. Израиле а цо оккупаци яьча территоре тӀа а Ӏарбашта тӀалоаттаю дискриминаци репрессиа чӀоагӀъеш израильски доал деш дола гӀозараш хиларах дола тешал хӀара денна керда-керда хьахозаш да.

Расизма бастионех цаӀ я Женевски конференцена юкъе даакъа лаца ца тугаш юхаьнна США. Американски непайоазоно деча тешалах Рейгана лелаю политика бахьан долаш США баха негрех бола нах тӀеххьарча етт шера цӀаккха ца хиннача тайпара халача хьале тӀа ба хӀана. 35 процент бола неграш хӀанззехьа а геттара къе бахаш ба. Негритянски нагирхошта юкъе 50 процент совгӀа бараш хьабе бола боацаш ба, бовзьо йоацаш хилара, полицейскан расистски террора духьала еш йола ерригa выступленеш къизагӀча тайпара йохаю. Хьуметтел «Вашингтон пост» яхача газето а алаяза я ца доалаш аьннад. Рейгана администраце «расизм могаю, цунна субсидеш тех, лораю», аьнна. ТӀеххьарча деношка юха а цӀаьхха ирдениад Юдола (штат Алабама) яхача американски дукха йоккха йоачча городера хьал. Городе баха негрех бола нах цхьа бахьан а долаш эгӀазбахарах полицейскеша къизагӀча тайпара вийнав цхьа негр, улицашка лелара правилаш толхаьй цар аьнна бахьан а даьккха. Цу довна духьала яьча машара выступленешка а чӀоагӀагӀа эгӀазбигар расисташ. Ку-Клукс-Клана моттигерча организаце городе вӀашагӀъелла хиннай провокационни манифестаци, хӀаьта цунна юкъе даакъа лоацараша гуччаьа неграш бовбе яхаш гӀаьъехамаш а даьд.

Женевски конференце балхо хьахьокхаш ма хиллара, расизми дискриминаци гойташ мел леладеча гӀуланхаш дунен шерра общественность эгӀаз а ийгай, из бахьан долаш чӀоаггӀа сагото еш а я.

Н. ГЕРОНИН,
Ю. РОМАНЦОВ,
О. ШИРОКОВ.
(ТАСС).

ЯПОНСКИ ӀОАЖАЛА ЛАГЕРАШКАРА ӀАЗАП

«САНДИ СТАР» ЯХАЧА КАНАДСКИ ГАЗЕТА ТӀА КЕПАТЕХА ЙОЛЧА СТАТЬЯН ЛОАЦЪЯЬ ВАРИАНТ ЛУ АПН-О.

...Мушашца бӀоагӀаш тӀа бийххача наьха когашка бубонни чума, тифеи, холераи лазар хьедергаш чуйола манистраш уттайора. ТӀаккха канистраш дехкийтар. Батах противогазаш а йоахкаш гӀо деш йола костюмаш а тӀаюхаш гаьна боаццаш бе йоахкаш секундомераши блокноташи долаш, латтача салташа дӀалздора оккхар хиннача хана деяя саг кхетамчура ваьлла вожжалца йола йовхъаш. Цунах ховр сага организм мел духьала лоатталу уйзарча лазарашта.

...Берех болча кхалнахех иизагӀа венерически лазараш тохар. ТӀаккха бераш Ӏодаьчул тӀехьагӀа, ноаноаш тӀем бераш тӀем керда эксперименташ йора.

...Берана баьхача маӀача нана шовзткъа градус йолча дӀа а оттабий шийла хий тӀаухийтар. Маьженаш гӀорайора цар, хӀана техача, дахча санна, къора тата деш. Цунах ховр саго шелал мел дукха ла йиш я.

...Наха чудоттар говрий е маймалий цӀий. Сага цӀийна меттел леларгдола цӀий лехаш ю опыташ яр уж. Дийнача сага анестези а йоаццаш операци йора, цо шийн доаца цӀий мишта лов ха...

Уж дегӀах ша беш дола тохкамаш Японски военщина чакхйоагар шоллагӀа дунен тӀом латтача хана Пингфанг яхача округе, хӀанзарча КНР латта. Укхаза, Харбина 27 километр гаьна къулбехье, 30-гӀа шераш доладуча хана е йолайир йоккха бактериологически тӀом лелабара методаш Ӏомайра йола центр.

1939 шера укхаза хьаккха ялар опыташта лаьрхӀа дийначча наьха хьалхара партеш. ХьалхагӀа китайцаш, тӀаккха корейцаши монголаши, тӀема есараш — эрсийи американцаши. Цу хана уйзаш баьхача ахархоша яхачох, хӀара шоатта дийнахьа центре тьевоалаьора 30-нега 40-нега кхача саг. КӀарцхала аьнкасьрга тӀехьашка даим бай дӀабоалар уж.

Малхбузен эксперташа яхачох, тӀом чакхбалалехьа хьалхарча алх шу кхочаш йоацача юкъа кӀай халаташ духьача маьреша кхо эзар совгӀа саг вийра. Вешта, тӀехьагӀа китайски Ӏаьдало даьча тахкаро хьахьекхад — бобаьреш кхоаза-диаза дукхагӀа хилар. Цу боабаьча наха бехке ба «№ 731 йола хий хилийтаран эпидемешца къовсам лоаттабаран йолча (иштта цӀи йоаккхаш хиннай гуча хьа бактериологически центрах японски эскарел отряда» членаш.

Цун территоре тӀа болх беш хиннача китайски грузчикашта цкъаза хозаш хиннад дог докадеш дола наьха цӀогӀара. Фуд цига доаллар нерма, хетарах мара, хоаш хиннадац. Алхха японски персоналах латтача къайлагӀча лабораторешта кхы нах юха буташ хиннабац.

«ТӀом чакхбоалача хана зуламхой дӀаяха болабеннаб лабораторешт, персонал чухинна помещенеш, тешаш — цар шоай варварски эксперименташ яь нах, — дувц кхыча пачхаьалкхений журналисташта «731 № йолча отряда» гӀулакхаш техна волча Хань Цзьюс. Виъ-пхи бӀаь лаьца сагӀ вица хиннав царга кхы а — уж цар газови камерашка дӀачулахьаб. ХьалхагӀа бензин теха дола дегӀамаш доагадаьд, юха йисача тӀеххашта сибенна лаьтта тӀахьекхад.

Дуккха шераш тӀехьагӀа бульдозеро цаховш кӀалтӀабаьккхаб наьха тӀеххех бизза болча кӀоага тӀара лаьттан тӀоа. ТӀаккха гаьна боаццаш кхы а кхо кӀоаг корабаьб.

Инарал-лейтенанта Широ Исийс кулгал даьча «731 № йолча отряда» уйзара гӀулакх дукха хана лаьттад гуча ца доалаш. Цу зуламхой командах тӀехьагӀа 20 сага мара суд яьц. ХӀаьта инарал Исии цун лакхера эпсараша бехках кӀалхарбаьлар ВӀашагӀкхийттача Штатий Ӏаьдала новкъосталца. Шоаш дийнабутарг цар Пентагона кхарахийтай шоай даьча уйзарча тохкамий результаташ. Бактериологически центра персонал, 1981 шера японски правительствас даьча мукӀарелах, кхо эзар гаргга саг хиннав тӀема е граждански а «специалисташа» лоархӀаш. Царех дукхагӀбараш бехкамах кӀалхарбаьлиннаб.

«Оаха дӀаладаьд бактериологически центра гаьна йоаццаш кхача юрташка баьхача бӀаьш болча ахархой тешаллаш, — дувцар Хань Цзьюс. — Гучаяха вӀаштӀехьдаьлар лаборатории опытех йола массехк къайлагӀа доклад, фотосурташ, кхы документаш, зуламхой сибенна байддача хана диса дола».

Центр юташ цар арахийцад лаборатореша мел хиннa хаьйбаш. Меттигерча бахархошта цӀаьхха бӀаргалийнай бӀаьш удаш йола говраш, никалаш, маймалаш, жӀалеш, цискаш. Царна тӀехьа гучайилхад зоараш дехкийн цицхолгаш. Бубонни чума кхийтта грызунаш итташ километраш гобаьккха дӀай-сай яьддай. Ваьхача лорий эпидеми социде низ кхачалехь, ши бӀаь гаргга саг вийнав уж. Историмий тешалах, Пингфанг яхача округе чума лхача лаьрах саг цамогаш хиннa хиннавац массехк бӀаьшо.

Мичаб-теш уж уйзара эксперименташ яьраш? Ши шу хьалха пресса тӀа гучайккхар цхьан керттерча зуламхочох. Исии заместителах, инарал-майорех Масаи Китанорах бола хоам. Кастта, тӀом сецача тӀехьагӀа, отставке а ваха, цо хьалаьцай японски фармацевтически фирме лакхера пост (искусственни цӀий хьадара йолча проблема тӀа къахьегаш хиннаб цу фирма специалисташ). Масаи Китанори санна волча «эксперта» хьехараш сел пайдане хинна хургдолаш цар фирмана, массехк шу даьлалехьа зуламхо цун президенталла харжжад.

ХӀана из мега куц-сибат дола 90 шу даьнна къано Токио юкъе ваха ва цхьатарра ши пенси а ийдеш: цаӀ фирмагарен, вож — «тӀема заслугаш» бахьани. Хоаш да, Масаи Китанорел совгӀа Японек США могаш-маьрша а болаш итташ цун коллегаш бахилга (уж ба «731 № йолча отрядацара» маьреш). США я дукхагӀа бехке, дерригача дунен общественностах Исии команда зуламаш, къайладехьар бахьан долаш, цул совгӀа ийссача бехкамех инарал ше а цӀий гӀончаяца кӀалхарваьккхарах.

Английски меттала эцар Н. ГОНЧАРОВ.
(АПН).

ВӀашагӀкхийтта Штаташ гӀерт ливански лаьтта шоай оала дӀачӀоагӀбе. Гаргарча Малхбоалерча суверенни пачхаьалкхенашта духьала «сихха дӀадоархадеш долча низий» интервенционистски лаьттан тӀера а форда тӀера а операцеш яра йола база санна ливански территори лелае лерхӀаш я американски командовани.

СУРТА ТӀА: Бейрута тӀера американски десантникаш.

ЮПИ—ТАСС телесурт.

Дезала кхуврч

НАХА СИЙ ДУ ЦУН

— Баркал хьона, водитель, ираз долаш хийла хьо, поезда тIехьа ца йоалийташ хьакхоачийн Iа со, — ялаш лоацаш доелаш яр цхьа кхалсаг № 36—81 ЧИУ йолча такси шофере. Из кхамаьл сона хезар Грознерча машинашкъа станце таксеш совцача моттиге.

— Аз кхоачашдаьр сай декхар да, хьо дикача нахьъа тIа хийла, — аьлар безаме елаенна юхь йолча водителa, нохчий кхалсага.

Ший автомашина тIара Iо а яьнна диспетчерски будкена кхьатIаенача Бутаева Хемса Катаевнас сиха отметка йит шийтарча путевой листа тIа. Пассажираш тIа а ховшабаь, сиха къайлаэникх из тIайола автомашина.

Пассажираша меттал цунна чIоагIа тешал ду пассажирски автотранспорта Грозненски производственни объединене кулгалхоша, из йовзаш мел болча водителаша. Цхьа ди дIадодац цо ший норма кхоачаш а тIехкховчаш а ца еш.

Дага а доацаш ниисденна гIулакх да из транспортни система балха, яр. Дукхьашза ший къахьегама никъ дIабола бир Хамсас бурув тохача лаборантка йолаш. Пхе шера из цига болк баь бале а дего къообалбаь хьатIаэцаш бацар из, яхаш дагалувц цо юххьенцера ший къахьегама шераш. «Автошкола сайрийна деша а ухаш шоферий курсаш чакхъяьхар Хамсас. КхоалагIча класса водитель хилар цунах. ТIакка сатом хилавзар цун бурув деттача болк бе я. Вайнаьха кхалсаг шофералла болх бе яке йоал аьлча а дукхзанеша темашъеш за яр из, яхаш дувц Хамсас. Из дар хIанзчул кхойтта шу хьалха. «Наха фу аргда сох, даьй раьза хургбийтеш аз карапаьцача наькъах» — цу уйлаша юзатоттар шофере болх безабенна нохчий кхалсаг.

Такси а лаххаш шоай Iоййнша нов кхаьчача цецбаьнна бар даьй. Цунна духхьала хилавзар уж. Хьалхарча юхьигах дукха халонаш нийслора къоначa шофера. ЦхьабакЪда, чIоагIа безаш из болх карала царах цун нaз кховчер нийслу халонаш эшае, ший профессиIоартагIа йовза а Iомае а. Вайнаьха нахланах эгтара хьалха цу предприяте болх ба йолаеннача Фатимас чIоагIа безаме тIанийцар Хамса. Ца ховш дар, ше шек йолаш дар хьакхашта дIахоаттар Бутаевас ший нешийга. Тахан а тIехьа чIоагIа баркал яхаш я из юххьанца шийна дукха новкъостал деьча эксплуатаце отдела начальника Арсамаков ИбраьхIима БатилгIирена. Цо дукха йовзийтар цунна шофера балхах йоаа къайленаш. Цхьа шийга эхаьннар юза кердадакхха ца дезаш дика хьаэцар Хамсас. Цудухьа ши шу доаллаше тIехдина экзаменаш дIа а енна шоллагIча класса водитель хилар цунах. ТIакха елар «Авари йоацаш болх бер» яха знак. ХIаьта соалха экзаменаш дIа а енна, цхьоалагIча класса водитель хиларах удостоверени хьейнцар Хамсас.

ХIанз Бутаева социалистически вахь лелаеш я предприятерча дикагIболча водителашца. Царех ца! ва Наврузов Эскендер. ХIаьта Хамсага котало йолаш зул дукхагIдола бетташ. Из цхьа бахьан доацаш дац. Из тIайола легковн такси балха ареллара коэффициент 0,9-нел чухьнахьа тихиц. Из боккха толам ба. Из боккха цун аьттув боал машинана лерттIа доал деах.

Пассажирашта культурно гIулакх а деш, царца Iимерза йолаш из болх беш хилерах дукхаза а баркал яхад цунна. Из Хамсана эггара дезагIа доле совгIат кет. Цудухьа пассажираша а ший новкъостаща а чIоагIа лоархIаш я из.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: водитель Х. Бутаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ГIозал кхаьчай. И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

САЛОIАЧА САХЬАТА

АРХИТЕКТОРА ГIАЛАТ

— Концерте вахача хьо вевгIа моттиг дика ярий хьа?

— Дика моттиг-м цхьаккха даьра яцар цига: массанахьара хьахозаш музыка яр-кх.

ЗIАМИГА МУЗЫКАНТ

— Цхьа шу даьнна са кIаьнк музыкальни говзал йолаш ва!

— Хьона сенах хов из?

— Селхан фортепьяно тIара лоташ Iолийгача: «Мима, Бах», аьлар цо.

ЦАI ВОКХОХ ЦА КХЕТАШ ХИЛЧА

Ши кхалкаг хиннаб шоайла хьамаьл деш:

— Со селхан «Спартакага» хьожаш хиннай.

— Хьанца ловзаш яр из.

ОПЕРНИ КЕРДАДАРАШ

— Сенга ладийгIар Iа селхан опере?

— О, дукха сакъердаме хIама хезар сона. Кравчик министерстве балха вахийтав. Марусе ший керта бил диллад. Губкос хIанз диалагIа саг йоалаю.

ПРЕМЬЕРА ХИЛАЛЕ

— Хезврий шоана, режиссера рхи бIаь саг хьава аьнвад?

— Сцена тIа хьалтIавакхен?

— А, зале Iохоаве.

КХАЛНАХА ДОЛА ХЬЕХАМАШ

ХIАМАШ БЕРХIАЛА ЙОХКАШ...

Уж тIеххьарча шерашка къаьстта а дукхагIа хиннаб хIамаш цIагIа берхIала ехкаш бола кхалнах. БерхIала дехкача баьцадавраша, баша бехнача Iажоша, кхьга сомаша дукха ха йоакхх шоай чам ца боабеш. ЦхьабакЪда, харцахьа берхIала ехкача хIамаех чIоагIа а цкъала саг леш а лазар хул — ботулизм оал цох. Из лазар хьоадераш я Iаламе шерра яьржа йола ботулизма микроба гIажилгаш. Шийна новкъа долча хьалашка цу микробо шийна тIехьнахьа хьаду чIор. ТIехьнахьа чIор хьахиннача микробо шераш доах лаьттаща, бетташ доах дуача хIаман продуктаща. Уж йовц хIама кхехкадьдар, берхIала делладар, маринованиьяр аьнна. ЧIор хьахинна микробаш кхераме яц сага. БакЪда, шоашта дезаш дола хьалаш хьахилча уж чIора чура ара а яьле дIалрж, цар лазар хьовду.

Ботулизм яха лазар кхийттача деррига дегIацара низ дIабоал, баге йокъалу, бIарга са дика хилац, лазабоал корта. Цхьаболча наьха че лаза а дог керчаде а тарлу. Уж белгалонаш хоаелча тIехьа а ца тетташ лор веха веза. Хаьнахьа ботулизма духьаларча морзах пайда эце саг веза волалу.

Ховш да, ботулизма микроб кислород йоацача мара ца яхилга. Цу тайпара хьалаш дуача хIаман продукташца хул хIама берхIала йоллача хана. Сомашца, баьцадаарашца, из вийслу царех доаллаш хулача лаьттанца. Цудухьа хIамаш берхIала ехкача наха дицде мегаргдац: тIехьнахьа чIор хьахинна ботулизма микробаш йовц 120 градусал лохагIа температура хилча. ЦIагIа цу тайпара температура хьае йиш яц, цудухьа лоархIаме да цIагIа берхIала йохка хIамаш нийса а цу гIулакха йолча санитарни бокъонашка хьежжа а берхIала ехкача: вагахьа санна баьцадаараш, сома зоза дIакъайлача хIаман чу берхIала йохке уксусни эссенце Iаг тоха беза цхьа литр хих.

ХIама берхIала йоллаш тIехье мегаргьяц ер бокъонаш: хIама берхIала йолла дIаотталехьа сапа а тохаш кулгаш дила деза. ХIаьта баьцадавраш, сом талханза, керда хила беза. Царех доалла лаьтта, дом дIа а баьккха, цIенача хица дила деза уж. БерхIала йолла хIама пун кхоачам хиллал кислота долаш хила еза. Компоташ ялехьа боккхеча яь чу а етта 10 минута кхехкийта еза. Цо дIадоакхх ботулизма микробех хьахила тарлуш дола дохьаж. БерхIала ехка хIамаш латтачара температура 10 градусал лакхагIа хила йиш яц. Нагахьа санна хьалсайса е ногIараш хьалийлха дале цу тайпарча банкаш чура хIама яа мегаргьяц.

Р. АРАКЕЛОВ, республикански санитарни дешара Цlен инструктор.

КЕРТТЕРДАР — УНАХЦIЕНО ЛОРАЯР

ЧIоагIа бехктонхаме а хала а болх ба лорий бар. Из кхетадеш а шоай из хулла болх дика бе гIерташ а хьабоагIа Аргунерча медицински сихача гIон отделене лораш. Церна юкъе а къаьстта белгала ва лор Токаев Шарпудди Межиевич. Хана ше вон кха веце а медицински говзал хиларах, унахошна дика хьажарах наха везаваьйтав цо.

1970 шера Шалажерча медицинска фельдшер волаш болх бе волалу из. Цига шин шера болх а бийя, цул тIехьагIа воагIа из Аргунерча медицински сихача гIон отделене. Цу хана денз ший балха тIа гIалат ца нийсдолийташ, ший цIи дикаица йоакхийташ ва Токаев.

Унахочо цох эггара хьахха олар да нуле дай долаш, кIаьда долаш, бала байбеш, дог айдеш ва, аьле.

Ше болх беш волча енеэагIа масайтта унахо волча ваха везаш хул лор. ХIаране ший оамалаш хул, цар оамалашца хьежжа царца бувза мотт ха беза. Из деррига теркал а деш, унахошта дарба дилар лоаш ва Шарпудди.

— Хьона хьайна эггара керттера дар фуд? — аьле хоатт аз Токаевга. Цу хаттара дахи а цхьа жоп да цун;

— Айса дарьох унахочоа дарба хилча, се доккхача лазарах кIалхарваьлча санна хозахетар хул сона.

Иштта болх беш волча лора дукхаза барналаш яхайхадаьд, белгалваьхав сийлен грамоташца, хьыча совгIаташца.

И. АВДУКАРИМОВ.

ДИКА БУВЗАМАШ

Самашкерча консервни заводо юкъерча школай дешархой балха юкъеузар традици а хинна дIаяттад. ХIара аьхки дешархоша чакхйоакхх цига къахьегама практика. Iомаю тайп-тайпара балха говзалаш, хIаьта царна гIо деш, хьехам луш хул заводя болхлой - хьехамчаш. Цудухьа хила дезя, консервни завода дукхагIбола болхлой самашкински школай выпускникаш хилар. Уж а цхьан хана производственни практикагIа болаш, заводера болх беза а бенна цига болх бе Iайнаб. Царна юкъе ба къахьегаме хьалхе лелаеш бола болхлой Шамшиева Аьсет, Мадаева Марем, Акмурзаева Аминат, Горчханова Зара, кхыбараш.

Соахка кхаь юкъерча школера заводе болх бе вера 42 выпускник, 15-ча шурай совхозера хьакха бригада, балха гаьпара хьатIанкувла ца езаш хIама хилар пох.

Заводан школанех юкъера бувзамаш наггахьа хулаш дола хIама а доацаш, даим, цахадаш лелаеш дола гIулакх да. Бераша каст-каста экскурсеш ю заводе. ХIаьта заводо а йоакхо ца еш йитац школашка чакхйоалаш йола мероприятеш. Каст-каста хул бераш долча ваха завода директор Ахмадов Ваха Гурбаниевич. РСФСР просвещене отличник волча цунна дика хов берий дег тIа бода никъ лаха, шоашта езаш йола професси харжа гIо де.

ХIанз Самашкерча консервни заводе болх беш ва 7—9 классашкара 50 дешархо.

Царех цхьаболча дешархоша хIанзе а йоах: школа чакхьаьккхача заводе болх бе Iергда ахо.

Р. БАКРИЕВ.

ВАХАРА ХЬИСАП — СОВЕТСКИ

ДЕЗАЛАХ ДАЬННА БЕРКАТ

Цхьаккха хIама кходаьдац Евлоевгlар Исхьакхен Хадижатен шоай бераш вай заман хила ма боагIара бола нах хургболаш хьалкхедара. Шоашта эшача дукхача хIамана сатехад цар уж дийша а наха пайдана а хилийтара.

— Хийла бийса яккха езаш хулар со. — яхаш дувц Хадижата. — бераштa гIулакх деш, царга хьожаш. ЦаI шоллагIчоа тIехьа хьахиннача бераштa дукха эшар. Даа а дувха а хилийтарал совгIа, царга хьажа везар. ХIаьта ха эггара халагIъпрех яр. Сийлахь-боккха Даймехка тIом болабалалехь хьалхха хьахилар са эггара хьалхаре бер. ХIаьта цун тIехь-тIехьа ялх кхы я.

Даар а духхар а паргIата лацар. Ди а бийса а ца къовсаш къахьега дезар бераш Iалашдара. ХIаьта а кхоачам хилацар. БакЪда, бераштa гIулакх дара а царга хьажара а ха лохар аз.

ДоккхагIдараш зIамагIчаргa хьожаргдолаш цхьаь цIагIа а дите, сарралца балха ялла езар. Iуйрийна балха йодача хана бераштa дийцахьа даал хургдолаш хIама кийчде дезар.

— Бера луш бола хьехам, из зIамигех доккхеи хиларга хьежжа белгала хила ма безий. Цох лаьца фу аргдар Iа, Хадижат?

— Човхамца боацаш, цар дег тIа бода никъ дас, нанас харжарца кхебича бакъахьа хет сона делал. Чубаьхкача, деша бахача фу дир, фу паргIдаьлар, малагIа оценка яьккхай уьажа беза аьнна хет сона.

— Хьа дезал — къонгаш а мехкарий а цхьаннегара дIанийккхача лаккера дешар дийша ба. Из а институте дешаш я. Фу гIулакх ловтадир Iа царна уж дешаш болча хана?

— ХIара Iуйрийча хIама дахац аьнна хьаяхадоахар аз; шоаш деша дахача дешалаш, гIалат хургдар ма делаш, яхаш. Дешара чубаьхка хIама диача шин-кхаь сахьата цIагIа де дезар дора. ХIаьта, шоаштa тIадиллар цар кхоачаш ча, са а лаIайте уроаш яйтар аз. Се школа ехарга а ца хьежаш каст-каста йодар цига. Царна деша дагIа бераш тхоайцига даьхкача дика тIаэцар. Уроаш яьначул тIехьагIа накъадаргдола хIама дайтар.

Ший дега ерига йIовхал дIаенней Хадижата бераштa. Зехьа дайнадац цо царна хьийга къа. Наха накъадолаш хьалхийнад цун бераш: шин воIи цхьа йоIи Целинограде цу областе балхаш а болх беш а ба. Руслана, инженер а волаш, гIишлош хьалъю Целиноградски областе. Султан — медицински Iилмай кандидат а волаш Целинограде болх беш ва. Из болх беш я Целинограде, цар йиша Лиля а.

ХIаьта ший воккхагIволча вошаси бишаса лаьцача новкъа яхар зIамагIйола ши йиша а. Ахриева Тамара Мангышлакски областе. Шевченко городе лор я. Героева Фатима Грознерча шоллагIча больнице лор я. Хьава ВЛКСМ обкома инструктор я. Лида экономически факультете дешаш я.

Ю. ЮСУПОВ.

ФИЗКУЛЬТУРЕИ СПОРТИ

АЗЕРБАЙДЖАНА ЮРТАШКАРА СПОРТ

Бакуна гаьна йоацаш уллача Шемахински районa В. И. Ленина цIерагIча совхозе йоккха йоала музей хьалъяьй. Боаламе цIе мерзен мерза доацем чхьагIараш дика хьалерах тийнилача дунел залкъашта юкъерча выставкай дукхача совгIаташта уллув латта тайп-тайпарча республикански къовсамашка моттигерча спортсменаша даьхача толамех тийнна кубкаш дипломаш. Дукха ха я спорт комсаш лелаерий вахара лоархIамера оагIув а хинна дIаэтта. Спорта сий айдеча дукхадар даьр ва совхоза директор Надыр Мамедов. Из ше 25 шу совгIча хана боахама кулгалхо волаш дукхача шерашка кIалтохаргах латача къовсамашка даакъа лоацаш хиннав. Азербайджанех Закавказьен хиннача къовсамашка котало а лькхай цо. ХIаьта СССР спорта мастера цIи а енная цунна.

Мамедов Надыра цу хьакъехьа хIанз болх бой хьежавар со.

— ГIулакхаш сел дукха долаш. — аьлар цо, — спорта низтке мара ха тоьац. БакЪда, цхьайолча хана кIаьнкаш тренировка еш боахкача со дIачухьежача, сай шераш дицa а лий, царна ирвемаш дIахьохка, бегашта лета волалу со. ХIаьта цхьаза сов цу гIулакхах чам беле ерига тренировка чакхъяллалца даакъа лоацаш хул со...

КIалтохаргах латалга Азербайджане спорта традиционни дукхагIа дезаш долча тайпаех ца! да. ХIаьта Мамедов Надыра кулгалдеш йола совхоз ший лоIамагIа кIалтохаргах латара хIара шера хулаш йола республикански турнир дIанхахьара моттиг а хинна дIаэттай. Цу яхьашка даакъа лоацаш хул Азербайджана юрташкара дикагIбола спортсменаш. Укхаза царна эшаш мел йола торонаш йолаш я совхоза ший кхоъ спортивни школа, стадион я. ХIанзарчоа республика нах бахача ерригача а моттигашна яц из санна спортивни база.

Лочкъаде дезаш хIама мицвад, совхозийн колхозийн кулгалхой цхьадола даакъа уж тIехьарча ханнaлца гIалат дола уйлаш йолаш хилга. Из дар юртарча къахьегамхошта спорт лаьрххIа эшаш яц, уж физически къахьегаш бола нах ба, кхы совленагIа физически низ тIабохийташ дола гIулакхаш ца леладича а хIама дац яхилга. Цунца цхьана кулгалхоша спорта...

Республикна юртий спортивни «Урожай» яхача общества ший устава тIатоха дийлар колхозашех совхозашех шоашта хулача пайдах общества банковски счета тIа йохьйiташ йолча коллективни членски взносех итт процент дIахьоваду спортивни сооруженешта ремонт яраш уж эрганьха хувцаран. иштта цига эшаш йола гIишлош хьалъяра, аьнна. Цу кердачо ше доагIаш тIанийцалга хьахьенхар. ДIадахача кхаь шера республика Таузски, Ильичевски районашка хьалъяй стадионаш, спортзали 25 метр йола пек ду бассейни.

ХIанз спортивни базаш хьахиннай Барде, Астаре, Кельбаджарахе, иштта кхыйолча республика районни центрашка. «Урожая» материально - технически база шоаза совгIа дукхагIа хиннай. хIанз цун чуйода 54 йоккха вай ханара сооружени. ХIаьта цо торо лу Азербайджана юртарча спорта дукхагIа нах юкъеоза. ХIанз общество чувоагIа юртара 380 эзар спортсмен. Гартарча шерашка, хьагучох, из цифра холуш даккхургья.

КIалтохаргах латар, бокс, еза атлетика республике дукха езаш хилар теркамга а лоацаш, дукхача колхозашкен совхозашкен хьалъю 100, 200 квадратни метр майда йола, маьха еза йоаца кIала куполни сооруженеш. Иштта юрта вIашагIъехк шахматни клубаш а. Дукха ха йоацаш хьалха, из чIоагIа даьржа дола ловзар городокаш дар дукхагIа долча даьхье. хIаьта хIанз тIехь-тIехьагIа шахматаш езараш дукхагIа хулаш латт юрташка. Азербайджана юрташкарча шахматаш езараштa юкъе чIоагIа говзал йоаллараш а ба. Кахи яхача йоккха йоапача городокерча 13 шу даьннача Айнур Софиевайхи ловмаш юртарча шахматех ловзара спорта мастер волча 15 шу даьннача Гулиев Сарханахи йоккха дог доахилга йолаш ба тренераш.

БакЪда, республика юртарча спорта проблемаш хIанз а дукха я. «Урожай» кулгалхой хIанз къахьегаш ба хIара юртарча районе Шемахински районa дукхийча боахамашка яраш санна йола вай ханара спортивни базаш хьакхоллара тIехьа.

Расим ШУКЮРОВ, АПН корреспондент. г. Баку.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДЕША ДУВЛА!

РСФСР ЦСУ УЧЕТА МЕХАНИЗАЦИ ЯРА ГРОЗНЕНСКИ ТЕХНИКУМО ДIАКХАЙКАДУ

1983—1984 дешара шера дийнахьарча а заочни а отделенешка 8 а 10 а классаш яьча дешархой деша хьайбеш хилар.

Дийнахьарча отделене укх специальностегIа:

1. Техник-электромеханик.
2. Учета механизаци яра техник (10 класс яьккхараш мара эцац).
3. Промышлени учета бухгалтер.

Заявленеш хьанйо 1 июне денз 14 августага кхаччалца 10 класс яьккхарашкара, хIаьта 8 класс яьккхарашкара 1 июле денз 31 июлага кхачалца.

ДIаэцара экзаменаш: 1-ча денз 20 августага кхаччалца.

8 класс яьккхарашкара: эрсий мотт (диктант), математика (дувцаш).

10 класс яьккхарашкара: литература (сочинени). математика (дувцаш).

Заочни отделене (10 класс яьккхараш мара дIаэцац) укх специальностегIа:

1. Промышленни учета бухгалтер.
2. Учета механизаци яра техник.

Заявленеш хьанйо 3 мае денз 10 августага кхаччалца.

ДIаэцара экзаменаш:
1-ра поток: 10-ча денз 20 июнага кхаччалца.
2-гIа поток: 10-ча денз 20 июлага кхаччалца.
3-гIа поток 10-ча денз 20 августага кхаччалца.

ДIаэцара экзаменаш: литература (сочинени), математика (дувцаш).

Кхычахьара тIабаьхкараштa общежити лу.

Техникума адрес: 364060, г. Грозный, Кирова проспект, 6; телефонаш: 3-56-39; 3-54-74; 3-58-33.

Техникума дирекци.

ДIАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газет яздара мах: шера — 4 сом 8 кепиг, ах шера — 2 сом 4 кепиг.

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенеша, агентстваша, общественни уполномоченнеша.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 АВГУСТ
II ПРОГРАММА

17.25 — «Неофашизм». Документальни фильм.

18.15 — Дунен хьалкъашта юкъера обозрени (гIалгIай метта).

19.05 — «Нохч-ГIалгIайче гIоллая».

19.25 — Фильм.

19.40 — Сийлахь — доккха доттагIал хьадуладенна юзьиг.

20.00 — «Бийса даьнъела хийла, шун, бераш!».

20.15 — «Кердача дешараша дIадаккхача боарамга идеологически болх».

20.35 — Концерт.

10 АВГУСТ
II ПРОГРАММА

16.00 — Iилман-популярни фильм.

17.00 — «Болата наьнъий гвардейцаш» (нохчий меттала).

17.10 — Киножурнал.

17.20 — «Унахцlено» (гIалгIай меттала).

17.50 — «Кхачан программа кхоачашъеш». Документальни фильм.

18.10 — Нохч-ГIалгIайче гIоллая.

РАДИО

9 АВГУСТ

7.20 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

7.25 — «Доакъараш нийчдар — массане юкъара гIулакх». Хаоттамах бола хоам (нохчий меттала).

7.55 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.

8.22 — «Сердало» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).

8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).

8.36 — Хьамсарча мехках долa иллеш (нохчий меттала).

9.15 — «Намаьрша дог». Очерк (нохчий меттала).

9.30 — «Къона заманхо». Радиовыпуск (гIалгIай меттала).

16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

16.16 — Тхога кхдут. «Наьхатий обзор» (эрсий меттала).

16.21 — Доакъар нийчдерашта лаьрхIа концерт (гIалгIай меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — Хоамаш.

8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.

8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).

8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).

8.36 — Дагестански радио халкъа инструментий оркестра концерт (эрсий меттала).

11.15 — «Идеологически болх комплексно дIабахьар» (нохчий меттала).

11.30 — Экономика пхьонаш: «Хьакхулашдар», БоркIлагIа передача (эрсий меттала).

15.15 — «Барттайначa дезале». Радиовыпуск (нохчий меттала).

15.35 — «Денна темаех» (эрсий меттала).

16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

16.01 — Дунен хьалкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).

16.45 — «ДоттагIий ловзар» (эрсий меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — С. Кондратьев-Болтин. «Вай хормаш дола наькъаш». Радиопостановка.

19.41 — «Ловмаи ашараш». Концерт.

20.20 — «Тирка талгIеш». Литературно - музыкальни композици (нохчий меттала).

20.45 — У. Бексултанов. «ПаьтIамат» яхача спектакла музыка.

УКВ

18.00 — «Композитор Антонио Вивальди». Вахарах творчествах оагIонаш.

18.58 — Художественни самодеятельноста доакъашлой концерт.

19.27 — Музыкально-поэтически композици.

19.50 — Иллеш оал Айдамировa Марема.

20.23 — Инструментальни музыка.

10 АВГУСТ

7.20 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам.

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьенхаш хилеи фегара температура республике 26—31, Грозне 28—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьенхаш хилеи фегара температура буйсана 14—19, дийнахьа 25—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; жоьпаллий секретара — 2-84-68; отделий; партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисешх — 2-85-64; корректорсие — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ05270. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4008.